

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

Estland suser inn i EU

Av Jostein Langmyr

Av de ti landene som i desember 2002 ble invitert inn i EU-varmen, var Kypros det eneste som ikke holdt folkeavstemning. Etter hvert stemte samtlige for medlemskap. Estland og Latvia var de to siste med henholdsvis 14. og 20. september som skjebnedager. Litauen hadde hele tiden vært klart pro-EU. Derimot var meningsmålingene i de to nordligste randstatene i forveien ikke særlig oppløftende for ja-tilhengerne. Det knyttet seg stor usikkerhet til den store prosendelen av befolkningen som ikke hadde inntatt noe standpunkt før avstemningen. Selve beslutningen om folkeavstemning ble kritisert av frustrerte unionstilhengere som fryktet det verste. Alminnelige mennesker kunne umulig klare å få innsikt i hva et medlemskap egentlig skulle bety for nasjonen og for enkeltindividene, het det.

I ja-argumentasjonen ble sikkerhetspolitiske og økonomiske fordeler framhevet. Motstanderne mente at sikkerheten var sikret med nato-medlemskap. De viste gjerne til de dårlige erfaringene i den tidligere unionen og satte langt på vei likhetstegn mellom Moskva og Brussel som unionssentrum. —> 5

Fra reklamen på Tallinns gater. Her er det statsminister Juhan Parts som sier "jah" til Europa. (foto: tf)

Flaggdager og merkedager 1

Av Jorunn Vestli

Når vi besøker et annet land, er det alltid interessant å oppleve spesielle begivenheter, delta i folkets nasjonale liv, så å si. Nysgjerrigheten blir vakt når vi titter ut av hotellvinduet om morgenen og ser glade flagg overalt. Så heldige vi er! Hva er det vi skal få være med på i dag, tenker vi. Det kan sannelig være på tide med en innføring i estiske flaggdager.

—> 12

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon: Øyvind Rangøy, Kuu 39-64, EE 50104 TARTU,

tlf. +372 747 2624, e-post: rangoy@online.no

Turid Farbrege, Granvågen 14 A 36, FI-00270 HELSINGFORS,

tlf. +358 9 477 1 488, e-post: turid.farbrege@kolumbus.fi

Else-Jannike Kuus, Vækerø terr. 10 B, 0282 OSLO, tlf. priv.: 22 50 63 86.

Vignetter: Asko Künap

Ombrekking og trykking: V&S Trükitööd, Metalli 11, EE 10615 TALLINN,

tlf. og faks: +372 672 0825.

Redaksjonen avsluttet 15.10.2003. Stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende seinst 10.1.2004. Sendes til en av e-postadressene over.

Annonsepriser: 1/1 side kr 1 200, 1/2 side kr 600 og 1/4 side kr 400; tillegg for farger

Av innholdet

Estland suser inn i EU	1	Nordisk poesifestival.....	24
Flaggdager og merkedager	1	Nordmann i hovedrollen.....	27
Direkte flysamband til Estland.....	4	Den siste mjølkerampa.....	32
Diakonisjukehuset	10	Utdanning	33
Baltisk kultursenter	14	Husflid	37
Okkupasjonsmuseet.....	15	Estisk mat	39
Sangfestivalene 2.....	18	Estlands Oslo-regjering.....	48

Slik redaksjonen ser det

Lesarreaksjonane viser at vi greier å få ut interessant og relevant stoff. Det har slått godt an med dei ulike spaltene vi har oppretta slik at det vesle tidsskriftet vårt er meir oversiktleg og lesarane kan finna raskt fram til det dei er aller mest interesserte i. Mange seier at dei les "frå perm til perm", og det er sjølvsagt det mest gledelege.

Vi opplever det ofte som om vi skulle falla – ikkje berre mellom to – men mellom mange stolar. Når vi kjem ut så sjeldan, er det naturleg å oppføra seg som eit tidsskrift. Samtidig kjennest det viktig å melda fortløpande om det som går for seg i det estiske samfunnet. Der kan vi på det meste bli eit supplement til dagsaviser og andre media. Forreften er vel ikkje det så lite. Norske massemedia kan nok ha dyktige medarbeidarar, men dei kjenner ikkje emnet slik den spesialiserte redaksjonen vår gjer det. I tillegg har vi folk rundt omkring i fleire land som sender inn stoff av ymse slag med tilknytning til Estland. Vi takkar dei alle saman for bidraga som gjer bladet vårt så viktig og leseverdige.

Svært gledeleg er det at Norsk-estisk forening har gjort ein avtale med Øyvind Rangøy (23) som knytter han sterkare enn før til bladet som ulønna redaktør frå i haust av. Rangøy har alt i tre år studert estisk og andre fag ved universitetet i Tartu og har gode føresetnader for å kjenna folket og landet på pulsen.

Fakta om Estland

Areal: 45 100 km².

Befolkning: 1,356 millioner. Estere 68%, russere 27%. Estiske statsborgere 80 %, statsløse 13 %.

Språk: Estisk er offisielt språk.

Forfatning: Republikk. Erklært selvstendig 24. februar 1918. Ble under andre verdenskrig innlemmet i Sovjetunionen, men opprettet selvstendigheten på nytt 20. august 1991. Nasjonalforsamlingen velger presidenten; den nåværende heter Arnold Rüütel.

Religion: Evangelisk-luthersk, ortodoks.

Økonomi: Bruttonasjonalproduktet økte 6% i 2002. Prognosen for 2003 er på 4,4%. Gjennomsnittlig månedslønn 440 euro, gjennomsnittlig pensjon 120 euro. Arbeidsledighet 10,7%.

Pengeenhet: Estisk krone (eesti kroon, forkortet eek). 1 kroon = 100 sent, 15, 65 eek = 1 euro.

Forventet levealder: Kvinner 76 år, menn 65 år.

Fra lederen i Norsk-estisk forening

Kjære leser!

Denne gangen sender jeg en høsthilsen fra mitt kjære Dovre. Fjellet forbereder seg på vinteren og fjelltoppene har allerede tatt på seg vinterklærne.

Dette minner oss alle om at vi nå er inne i en aktiv arbeidssesong, også for foreningen. Sist vi møttes, en del av oss, var til sankthansfeiringen i Harbitzalleen. Tross regnet ble det et vellykket arrangement som styret har besluttet å gjenta neste år.

Dette høstsemesteret har dere vel lagt merke til at vi prøver noe nytt, og at vi har trappet opp aktivitetene. Dere har mottatt en egen informasjon, men jeg vil likevel nevne disse sakene her.

Bibliotekkvelden i Trøgstad er et prøveopplegg som vi tenker å gå videre med. Hvis noen av leserne har tanker om en slik kveld i sin egen hjemmekommune, så ta kontakt med styret.

Baltisk Filmweekend er ordentlig spennende, og jeg håper mange nyter anledningen til å bli kjent med den baltiske filmverden.

Den 27. november møtes vi igjen i Harbitzalleen, da til førjulsmøte (se nærmere detaljer side 47).

Så må vi allerede nå tenke på neste år, og på årsmøtet i 2004. Forslag til saker som skal behandles på årsmøtet må være innsendt til styret innen utgangen av januar.

Jeg håper dere alle har hatt en fin sommerferie, at mange har besøkt Estland eller hatt besøk derfra. Nå håper jeg mange – tross en travel høst – finner plass til tanker og aktiviteter i forhold til foreningen.

Ifølge vedtektene er det kultur og mellommenneskelige forhold foreningen skal satse på. Det er oppfølging av vedtektene som preger arbeidet vårt. Fortsatt er styret opptatt av at dere som medlemmer kommer med ideer til aktiviteter – og husk, vi tar gjerne imot nye medlemmer.

Noen medlemmer ser dessverre ut til å ville forlate oss, da de ikke har betalt medlemskontingenten for 2003. Dere får bladet denne gangen også – bl.a. i håp om at noen, eller helst alle, fortsetter som medlemmer, og blir med oss videre.

Beste hilsen
Martin Killi

Direkte flysamband til Estland

Av Øyvind Rangøy

Det vart ingen braksuksess då det estiske flyselskapet Estonian Air i 1998 første gong sette i gang direkteflygingar til Oslo fire gonger i veka. Den gongen la selskapet seg på eit høgt prisnivå, men passasjergrunnlaget var for lite, og til slutt måtte dei gi opp. Etter tusenårsskiftet har omvegar med SAS eller Finnair vore løysinga for den som ville til Estland med fly. No har estarane lagt om strategien. I staden for å satse alt på rike eller forretningsreisande, satsar dei no på låge prisar og fulle fly.

Med eit nytt mellomstort jettfly, døyppt Virmaline (Nordlys), prøver altså estarane seg på ny med direkteline. Det første noegsflyet tok av frå Tallinn 12. august. Den nye lina går Tallinn–Oslo–Tallinn tre gonger i veka: tysdag, torsdag og søndag. Om kvardagene lettar flyet frå Gardermoen klokka 09.15, søndag klokka 20.00. Flytida er rekna til halvannen time, så dei tilsvarande avgangane frå Tallinn går om lag eit par timar tidlegare. Estonian Air har tradisjon for god servering ombord, og ferske estiske

aviser høyrer med. Interessant er det å leggje merke til at fleire unge menn klatrar gamle skigardar og står fram som flotte flyvertar. Og for den som vil betale for meir komfort, høyrer sjølvsgat ein forretningsklasse med.

Prisane tek utgangspunkt i ein einvegspris som er særleg låg om du er tidleg ute og sikrar deg ein av dei rimelegaste plassane, deretter går prisane stegvis opp, om lag 100 kroner i slengen. På det billigaste får du ein einvegs flybillett frå eller til Tallinn for 495 norske kroner pluss flyplassavgifter, og det er ikkje krav om at tur og retur skal vere i same prisklasse. I Noreg er billettar i sal på Gardermoen, på nettstaden www.reisi.net eller hos Maersk Air i Kristiansand, telefon 815 00 422, som er agent i Noreg.

Så langt ser den nye strategien ut til å ha lykkast. Med låge prisar opplever Estonian Air at billettane går som varmt kveitebrød. På estisk side ser fleire seg no råd til å reise med fly, og selskapet vonar at norske turistar skal oppdage lina for alvor. Særleg har dei tru på Tallinn som reisemål for nordmenn som vil ta ei langhelg i utlandet.

Eit Boeing-fly av denne typen flyg på ruta mellom Noreg og Estland.

fra side 1

Etter at Estland gjenvant selvstendigheten i 1991 har det vært en jevnt nedgående kurve med hensyn til valgdeltakelse. Både tilhengere og motstandere makte derfor framfor alt til aktivitet. Og de ca. 868 000 stemmeberettigete var nok atskillig mer aktive enn mange fryktet – 64 % avgav stemme. Av disse igjen stemte 66,8 % for tilslutning til EU mens 33,2 % var imot. Uansett hvor vi selv står i forhold til EU, så kan vi konstatere at det var bra for Estland at resultatet var klart nok til at ingen siden kan så tvil om folkemeningen. All logikk sier at det må være opprivende for en nasjon med viktige historiske avgjørelser der folket står splittet i to jevnstore grupperinger.

Den russiskpregete befolkningssammensetningen i Latvia skapte også lenge usikkerhet. Faktisk har russerne i Baltikum vært overveiende positivt innstilt til EU-medlemskap. De er mindre knyttet til en nasjonalstat og er mer opptatt av mulighetene i øvrige deler av EU. Tyskland lokker mange som ikke har tatt inn over seg at denne økonomiske stormakten har fått enorme problemer å kjempe med. I alle fall ble resultatet i Latvia like overbevisende – 67 % ja-stemmer levner ingen tvil. Og en deltakelse på 72 % er imponerende.

Folkeavstemningene ble holdt i en brytningstid for EU. Det foreligger et utkast til ny EU-grunnlov som skal godkjennes av medlemsstatene. Estland har tenkt å konsentrere seg om to innvendinger. De vil kreve at hvert land fortsatt skal ha en stemmeberettiget kommisjonær og at minste antall representanter til EU-parlamentet skal være fem, ikke fire som foreslått i utkastet.

Det er interessant å se hvordan nyhetsmedia prioriterer. Hos oss er nyhetene en form for underholdning. Dagsnytt kan iblant innlede med fotball som derved framstår som dagens viktigste begivenhet. Ikke alle av oss forstår at dette kan være så vesentlig for nasjonen.

I Estland er det ikke lenge siden vare-

mangel hørte med til hverdagen. For store deler av folket er nå dårlig økonomi eller direkte fattigdom en realitet. De er derfor, av alle ting, utrolig opptatt av sukkerprisen! Den kommer etter sigende snart til å gjøre et realt byks på grunn av tillemping til EU-nivå. Endatil 14. oktober hadde fjernsynsnyhetene et langt hovedinnslag om sukkerhamstring. På andre plass etter denne vitale redegjørelsen var det redigert inn en liten snutt om et angrep på de estiske fredstyrkene i Irak. Soldatene hadde vært i direkte livsfare, men sukkeret gikk foran.

Som nordmenn er vi interessert i hvilken betydning utvidelsen av EU vil få for oss selv. Norge står utenfor, men er langt fra uberørt. Det vesentligste er vel at tre tidligere sovjetrepublikker og fem østblokkland vil være medlemmer fra 1. mai 2004. Tyngst i skåla veier jordbrukslandet Polen med sine 3,5 millioner arbeidsløse – nesten like mange som Norges totale befolkning. Og Polen ligger ikke langt unna. For øvrig er det ikke mangel på sosiale og økonomiske utfordringer noe sted. Nylig ble det holdt nordisk-baltisk statsministermøte i Helsingfors for å drøfte EU-strategier. Sveriges statsminister, Göran Persson, gjorde det klart at de baltiske statene må være forberedt på selv å yte noe til felles beste. De andre EU-landene kan ikke akseptere at f.eks. Estland kjører en skattekonsolideringspolitikk for sine nyrike samtidig som de har forventninger om store overføringer fra EU-kassa til finansiering av infrastrukturen.

Fri flyt av det meste er EUs evangelium. Det er både utfordrende og skremmende. Vil det skje en massiv flukt av bedrifter, blant annet til det estiske paradiset der arbeidskraft er billig, bedrifter fritatt for skatt, og den personlige skatten programmessig bestemt å krype nedover til 20 % flat skatt? Og vil det gå en strøm av arbeidssøkende den andre veien, fra Øst-Europa til det gamle Europa og til de nordiske land der levestandarden ligger betydelig høyere? Og hva med kriminalitet og

prostituasjon? Vi skal gjøre observasjoner om forskjellige forhold og komme tilbake i neste nummer.

Ellers forundres vi når vi ser hva som er viktig for menneskene på denne jord, både innenfor og utenfor unionen. På våre breddegrader er alkoholpolitikken noe av det mest synlige. Prisene blir kraftig redusert i Finland fordi nivået i Estland er så mye lavere at finske myndigheter frykter en sann alkoholflom over Finskevikka – så da heller drukne i egne varer. Resonnementet er det samme i Sverige som setter ned prisene fordi svenskene ellers ville komme drassende med flaskefør fra Finland og Danmark. Den norske regjeringen føler seg presset. (15.10.2003)

Upassende EU-reklame

Kampanjen for og imot EU-mendlemskap ble drevet med alle mulige midler. Noen gikk langt over streken. President Arnold Rüütel forholdt seg ikke opphøyd upartisk, men gjorde alt han kunne for å få folket til å innse at det beste for landet var å gå inn i EU. Men derfor å kalle han for landsforræder hører ikke med til det en kan anse som passende når det gjelder statsoverhodet. Presidenten har vel lov til å ha en oppfatning og bør vel få si det han mener i en sak som denne.

EU-tilhengerne spilte flittig på det russiske og det finske kortet: "Er Russland en venn?" og "Er finnene idioter?" Plakater med disse retoriske spørsmålene ble en uke før folkeavstemningen fjernet som upassende. Den første inneholdt en oppregning av alle krigene mot Estland som russerne hadde deltatt i, med kulminasjon i okkupasjonen som begynte 1940 og med et tysk mellomspill varte til 1991. Mange russere truet med å boikotte avstemningen eller stemme blankt fordi Russland i mange sammenhenger ble brukt som skremsel. Russland ble faktisk brukt både av EU-tilhengere og av motstandere.

De siste gjentok til stadighet at de hadde kommet seg ut av én unionen og ville ikke uten videre inn i en ny, som i deres framtelling var nesten identisk med den gamle.

Plakaten med finsk innhold kunne vel fått henge om det ikke hadde vært for likhetsprinsippet. Finland sluttet seg som kjent til EU i 1995, men det ble ikke ansett som korrekt å bruke verken Russland eller Finland i kampanjen.

Dette hindret ikke bruken av Finlands president. Tarja Halonen var på statsbesøk i Estland bare få dager før folket gikk til urnene. Høydepunktet var den talen hun holdt på universitetet i Tartu – på estisk. Pressen hadde latt oss vite at hun i presidentperioden hadde tatt ukentlige estisktimer. På statsbesøket deltok også utenriksminister Erkki Tuomioja som i estiskkunnskaper ikke stod tilbake for presidenten. Han kan endatil skilte med estiskfødt bestemor – forfatter, radiosjef og politiker Hella Wuolijoki (født Murrik). Det ble under Halonens besøk spilt direkte på minnet om den livsviktige talen president Urho Kekkonen holdt – like ens på estisk – i mars 1964 i Tartu. Den innledet på en måte en ny æra i forholdet mellom Finland og Estland under sovjetokkupasjonen. (jl)

Barn eller ku?

Når firmaskatten er avskaffa og andre etter regjeringa sin målsetnad betaler 20 % flat skatt – dersom dei betaler – så har ikkje staten så mykje å rutta med. Det må derfor nøye overvegast kva som er verd statlege midlar.

No blir den estiske kurasen rekna som så pass verneverdig at kvar mjølkeku på årsbasis får 2600 eek i statleg tilskot. Barnetrygda er på 1800 eek årleg for det første barnet. Satsen stig noko om det er to eller fleire barn i familien. I 2002 var det 194 173 barn som fekk førstebarnstøtte. (olm)

Jeg er engstelig, men optimistisk

Avskjedsintervju med førstesekretær Erik Ph. G. Dybwad

Ved Turid Farbregd

Brun og veltrimmet, ung og energisk sitter han der. Vi befinner oss på konferanserommet i den norske ambassaden i Tallinn. Det er i slutten av juli og han har en ferieuke bak seg.

Erik Dybwad er med hensyn til bakgrunn ingen typisk diplomat ettersom han ikke har gått aspirantkurset. Etter jusstudiet satt han ti år i utenriksdepartementet før første stasjonering i utlandet. Han har nylig rundet førti, og etter tre år som førstesekretær ved ambassaden vår i Tallinn vender han i høst tilbake til Oslo. Han er oppvokst på Bekkelaget og slutter ringen ved å flytte inn i nybygd hus som snart står ferdig ved siden av barndomshjemmet.

Familien flytter med. Kona, Reidun Dybwad, er opprinnelig fra Lofoten. Begge var ansatt i UD da de møttest på skiferie i Alpene og det sa klikk. Reidun har vært stasjonert i Houston, Geneve og Brussel før hun ble hjemmeværende i Tallinn. Nå skal Cornelia (6) begynne på Bekkelaget skole og Carl Philip (2,5) i barnehage. Dermed kan Reidun ta imot en stilling som administrativ konsulent i Europolitisk seksjon. Og Erik begynner som rådgiver i Enhet for næringsutvikling i sør – et felt som ligger innenfor bistandsområdet.

Hvorfor Tallinn?

– Jeg driver med seiling og var interessert i et sted der jeg kunne dyrke den sporten. Så det avgjørende var rett og slett beliggenheten ved sjøen. Og så hadde jeg hørt at det var arrangert olympiske konkurranser i seiling der. At dette er eneste gangen en olympisk øvelse er blitt arrangert på okkupert område, lærte jeg siden av tidligere utenriksminister Toomas Hendrik Ilves. Under min skolegang var dette et område som ikke ble spesielt godt behandlet i geografi- og historietimene. Før jeg tiltrådte i august

Erik Ph. G. Dybwad: – Esterne har utrettet enorme ting. (foto: tf)

2000, var familien en tur over for å få et inntrykk av landet og finne et sted å bo.

Hvordan ble du mottatt?

– Norge og nordmenn blir møtt med en enorm velvilje og åpenhet. Dette har lange tradisjoner. Og det gode forholdet har fortsatt. Vi blir nok opplevd som ufarlige. Norsk næringsliv er til stede representert ved Reinhårige nordmenn.

Og hvordan var inntrykket av Estland?

– Vi møtte Estland med stor nysgjerrighet. Tidligere var det en tendens til å se på Baltikum som et enhetlig område, omtrent som USA ser på Skandinavia. Nå har også vi nordmenn lært at Estland, Latvia og Litauen er forskjellige og at de trenger individuell behandling.

Mange av oss kan ha store fordommer når vi kommer til et postsovjetisk samfunn. Den største feilen er nok å se alt med norske briller. Det vil si at vi bruker en norsk målestokk. Men å erstatte norske briller med estiske er nok ikke lenger riktig

det heller, verken overfor Estland eller andre. EU-medlemskap vil være et sertifikat på at det er et land som bør vurderes på lik linje med for eksempel Norge. Estland har på ti år gjort det Norge brukte minst femti år på. Imponerende!

Inntrykket kan iblant bli altfor godt, for esterne er flinke til å skjule det ubehagelige. Det er et land med enorme sosiale forskjeller, med kriminalitet og korrupsjon. På en del områder er det betydelig politisk umodenhet. En del ting som en norsk venter skal skje, det skjer ikke. Mangelen av en aktiv fagbevegelse er f.eks. overraskende. Arbeidstid, arbeidsmiljø osv. er for oss sentrale saker, men i Estland er dette negative ting. Restriksjoner som påfører både arbeidsgivere og -takere byrder som synes unødvendige. Vi har reist mye i Estland og egentlig er det vel kun Hiiumaa og vestkysten av Peipisjøen som har sluppet unna et besøk.

Hvordan arbeider nordmenn og estere sammen?

– Humanitær hjelp var lenge viktig og nordmenn har gjort et kjempearbeid. Nå er det fra estisk side mer ønske om å være partner enn bare mottaker. Det er viktig for oss å legge vekt på institusjonsbygging. Vi går fra den fasen at vi reiser på besøk til hverandre, og til et prosjekt. Etter hvert må vi også kunne stille krav til det estiske samfunnet. Jeg er imponert hvor mye innsikt og erfaring som fins her, og synes det er synd at så mye av dette ikke blir brukt. Jeg har i arbeidet merket en stor villighet overfor etablering av samarbeid, partnerskap. Der har ambassaden prøvd å være danseskole som har brakt partene sammen, og så har de danset videre selv. Prosjekter leder til nye prosjekter, nettverk bygges Forbrukerrettigheter, miljøkriminalitet, turismeutvikling og fengselshelse er eksempler på områder med norsk engasjement. De største forandringene ser jeg innen politiet. Det har skjedd en holdningsendring, nå går de inn for å hjelpe deg.

Politiet har gått langt i å tilpasse seg et system der det blir stilt forventninger. Mye av dette skyldes nok at språkkunnskapene er blitt bedre.

Du ble vist forskrekket da Rüütel ble valgt til president?

– Overrasket. Ikke forskrekket. Lennart Meri var riktig mann i sin periode og Arnold Rüütel synes å være riktig mann i denne perioden. Først gjaldt det anerkjennelsen av Estland i verden. Nå må fremtidens Estland bli anerkjent i Estland. Tidligere beslutninger var fjerne og abstrakte. Nå gjelder det nære, konkrete ting som helse, utdanning, likestilling. Det fins en Rüütel i hver eneste bygd, men ikke så mange Meri. Jeg har ofte spurt meg selv: Hva slags Estland vil esterne ha? Dette vil prege folks holdninger til EU ved folkeavstemningen 14. september. Har den enkelte dannet seg et bilde av hva valget innebærer, eller dominerer ønsket om privat velstand? Det er forferdelig dyrt å utvikle og drive et moderne samfunn. Ifølge norsk oppfatning er det myndighetenes oppgave å forvalte de midler som er nødvendige for å finansiere reformene. Indirekte og gradert beskatning må aksepteres som virkemiddel for velstandsutvikling for alle. Det er nødvendig med fellesskapsfølelse. Alle må bidra, og alle kan bidra. Sterkest eksponent for dette er nok den sittende presidenten. Han forsøker å bevisstgjøre de styrende og befolkningen generelt. Særlig innefor områder som familiepolitikk og regionalpolitikk har han sendt sterke signaler til folket.

En estisk psykolog karakteriserte Estland som et tenåringssamfunn. Det syns jeg stemmer på mange måter – både innenriks og utenriks, og når det gjelder de enkelte innbyggerne. Barnestadiet er tilbakelagt, men det er et stykke igjen til modenhet. Samfunnet modnes raskere enn befolkningen, noe som kan ha med EU- og Nato-tilpasningen å gjøre. Om vi får et samfunn for de få som er i utakt med flertallets ønsker, ja det vil tiden vise. Det er forresten

interessant at ifølge meningsmålingene er det flere ikke-estere enn estere som støtter medlemskap både i Nato og EU. Jeg tror det er fordi minoriteter mener de får garantier for rettferdig behandling i EU. Det er imidlertid kun de estiske statsborgerne som får anledning til å delta i folkeavstemningen om EU.

Hvordan tror du det går med tenåringen?

– Det blir spennende å se. Esterne har utrettet enorme ting. Det som er gjort på 12 år er blåbær sammenliknet med det som må gjennomføres de neste 12 år. Jeg er engstelig, men optimistisk. Som EU og Nato-medlem må Estland som stat forholde seg til et stort antall prosesser og saker parallelt på den utenrikspolitiske arena samtidig som sosial utjevning og institusjonsbygging må foretas på hjemmebane. Prioritering og finansiering blir nok de store moteordene for det estiske samfunnet i årene som kommer.

Hvorfor gikk Norge inn for estisk EU-medlemskap?

– Vi sier helt klart at det er opp til landet selv å avgjøre. Men det var Estlands eget uttrykte ønske å bli medlem, både i EU og i Nato. Norge var blant de første til å støtte Nato-medlemskap. Og selv om ikke vi er i EU, kunne vi bistå esterne i deres bestrebelser på å oppnå et EU-akseptabelt nivå.

Hva har du hatt som arbeidsfelt?

– Dette er en liten ambassade der vi ikke alltid har så klart atskilte oppgaver. Ambassadør Per Kristian Pedersen, visekonsul Kirsti Aurtande Berg og jeg kom alle sammen hit høsten 2000. I de tolv årene Norge har hatt ambassade her har det skjedd en veldig utvikling i kontaktene mellom våre to land. Både når det gjelder bredde og dybde. Flere norske bedrifter oppdager etter hvert Estland. Norsk kultur er nærværende i mange sammenhenger. Reiselivet begge veier blir utviklet mer og mer. Estland er et nært og samtidig eksotisk reisemål. Vi har hatt en del arbeid på grunn

Erik Ph. G. Dybwad: – Det er nødvendig med fellesskapsfølelse. (foto: tf)

av at Estland fra 1. august 2002 ikke anerkjenner at barn over sju år innført i foreldrenes pass uten bilde; de må ha eget pass. For mange blir møtet med Piirivalve – det vil si grensevakta – på kaien det første inntrykket som bekrefter de fordommene folk har hatt, og det er veldig synd.

Mange skoler og andre grupper tar kontakt med ambassaden for å få hjelp med opplegg og informasjon, noe vi nok ikke lenger har kapasitet til. Jeg har hatt orienteringer for mange skoleklasser og grupper her og allerede nå har jeg et oppdrag når jeg kommer hjem. Så godt som alle gruppene har vært gode ambassadører for Norge og drar forhåpentligvis hjem som gode ambassadører for Estland.

Det har vært tre veldig spesielle år i Estlands utvikling og i norsk politikk overfor områdene her. År 2000 var det siste året med Fokus Baltikum. Frem til da dreide det seg mye om person-til-person-forhold. Med Handlingsplan for søkerland til EU som vi fikk i 2001, skjedde en dreining mot offisielle samarbeidsprosjekter mellom mer eller mindre statlige institusjoner, ofte styrt av de behov Estland og estiske myndigheter hadde i sitt tilpasningsarbeid til EU. Det blir spennende å se hvordan østersjøsam arbeidet videreutvikler seg hvis alle de tre baltiske statene sier ja til medlemskap i EU.

→ 16

Diakonisjukehuset i Tallinn innvigd

Av Øyvind Rangøy

Den 27. september i år var eit nyoppussa diakonisjukehus klart til å takast i bruk. Ved inngangen vaia norske og estiske flagg, og alle som gjekk inn vart helsa velkomne av feststemde og bunadskledde eldsjeler frå Estland og Noreg.

For fire år sidan tok Tallinna Diakooniahagla, som tilhøyrer den evangelisk-lutherske kyrkja i Estland (EELK), imot dei første pasientane. I byrjinga hadde sjukehuset nedslitne lokale og små ressursar. I den vidare utviklinga kom samarbeidet med gode krefter i Noreg til å spele ei viktig rolle. Både Menighetssøsterhjemmet i Oslo og Kristen Videregående skole i Trøndelag engasjerte seg sterkt. I januar 2002 vart oppussingsplanen undertekna, og arbeidet kom fort i gang. Viktig idé-skapar og pådrivar bak det heile er Runo Lilleaasen frå Menighetssøsterhjemmet. Prosjektet er delfinansiert med norske statlege midlar, og er på den måten med på å styrkje kontakten mellom Estland og Noreg. Då dei store summene kom inn i biletet, skaut arbeidet fart.

Forutan representantar for sjukehuset og den estiske kyrkja hadde om lag 200 nordmenn denne dagen funne vegen til Tallinna Diakooniahagla ved Nõmme i utkanten av Tallinn – tre bussar frå Trøndelag og ein frå Oslo. Noregs ambassadør til Estland, Per Kristian Pedersen, og rådgjevar for sosialministeren, Andreas Shulberg, var med og kasta glans over arrangementet. Av geistlege var mellom andre til stades erkebiskop Jaan Kiivit og diakoniansvarleg Mart Salumäe, begge frå EELK, likeins Gunnar Prestegård og Runo Lilleaasen frå Menighetssøsterhjemmet.

Det vart halde to vigslingsgudstenester etter kvarandre, ein i andre og ein i tredje etasje, og begge tospråklege. Musikalske innslag høyrer òg med, og Lillebergkvartetten – som eigentleg er eit nimanns

kor – var mannsterk til stades. Dei hadde med seg meir enn fin song, og gleda var stor då dirigenten fortalde at det splitter nye pianoet som akkompagnerte songen, skulle bli att – som gåve til sjukehuset. Songar Solveig Sletthjell gav tilhøyrarane ei sterk og klokkeklår framføring av "Det er makt i

Erkebiskop Jaan Kiivit, forstandar Gunnar Prestegård, sjukehusdirektør Jelena Leibur (bak,) og tolken Piret Tomingas. (foto: ØR)

de foldede hender". Alt som gjekk føre seg vart tolka, så både nordmenn og estarar kunne vere med. Fadervår vart bede samstundes på norsk og estisk – då hadde ingen bruk for tolk.

Forstandar Gunnar Prestegård heldt preika for dagen. Han tala om kyrkja som grunnlaget for diakonien og basis for verksemda i sjukehuset. Erkebiskop Kiivit definerte diakoni som den oppgåva kristne har i å tene andre menneske, og la vekt på at dei viktige ikkje var huset eller dei nyoppussa romma i seg sjølv, men den bruken og tenesta dei skulle gå inn i.

Salumäe overleverte eldsjelene bak prosjektet takkebrev frå konsistoriet i EELK: idé-skapar Runo Lilleaasen, forstandar Gunnar Prestegård, prosjektleiar Ann-Elin Sletthjell, teknisk og økonomisk leiar Knut Funderud, og direktør for Tallinna Diakooniahagla, Jelena Leibur, som Salumäe roste som ei omsorgsfull mor for sjukehuset.

– Når det økonomiske grunnlaget kjem

Samariahjelpen – hjelp til selvhjelp

I mange år har menigheten i Askim (Den Norske Kirke) samlet inn og sendt brukte ting til Samaaria Eesti Misjon. Men trenger Estland fortsatt hjelpesendinger? Kirkeverge Øyvind Berge i Askim svarer:

– Det kan sikkert diskuteres. Vi som reiser en del i Estland ser at landet reiser seg på mange områder, men vi hører at det er mennesker som fortsatt har det vanskelig, eldre, store barnefamilier og folk som faller utenfor av forskjellige grunner. Det vi samler inn blir hjelp til selvhjelp.

Samaaria Misjon i Estland ble registrert på dagen for frigjøringen i august 1991! Dette var et samarbeidsprosjekt med Finland som først hadde startet organisasjonen. Samaaria Misjon er en kristen hjelpeinstans for rusmisbrukere og deres familier, og den driver flere rehabiliteringshjem bl.a. i Haapsalu og Pärnu. Dette finansieres gjennom brukbutikker, der vi bl.a. bidrar sammen med andre nordiske land. I tillegg til å hjelpe de som har problemer, gir virksomheten arbeid og sysselsetting til 30–35 personer. Det blir mange ringer i vannet. Nytt i år er en avlegger av Samaaria, Tabitamisjonen, som har satt i gang arbeid blant barn og arrangerte leir for 200 barn i sommer. Både Samaaria og Tabita ønsker seg flere støttespillere i Norge.

Vi har et lager i driftsbygningen ved Askim kirke. Her kan folk komme med de

brukte tingene sine, møbler, husgeråd og klær i plastsekker. Dette blir levert i kontortiden. Når lageret er fullt, leier vi en trailer fra Estland som tar sendingen vår med på tilbaketuren til Estland. Selvsagt koster denne transporten en del! Vi er en gjeng som kaller oss Samaria-hjelpen som gir et fast beløp hver måned. Varene går avgiftsfritt, men det er en del formaliteter når det gjelder papirer, toll osv.

Er det noen rundt omkring som sysler med tanker om å sette i gang med hjelpesendinger og Tabita- eller Samaaria Misjon er av interesse, så ta kontakt med meg på tlf. 90087247 eller 69882192, avslutter Øyvind Berge.

Varene fyker ut når det har kommet nye hjelpesendinger, konstaterer Gunn Sandvig (til v.) i Samaria-hjelpen, her på besøk i Haapsalu.

frå side 10

på plass, slik som her, då kan ein få noko gjort, seier ei engasjert Ann-Elin Sletthjell til Estlands-nytt, og legg ikkje skjul på at ho er takksam for all støtta prosjektet har fått, ikkje minst frå det offentlege Noreg. Like fullt trengst det engasjerte idealister som vil gjere ein innsats for å nytte ut desse midlane best mogleg, og det er lett å sjå at engasjementet lyser i augene på Sletthjell og dei andre søstre.

Etter seremoniane heldt feiringa fram

med festmiddag. Vigslinga var dessutan del av eit større diakonalt og kulturelt program. Sjukehuset hadde open veke med gjesteførelesarar frå Noreg og konsertar på huset. Fredagskvelden gav Turid Bakke Braut ein konsert i Kaarli-kyrkja, der ho song og spela Grieg og Sæverud, og søndag etter vigslinga var det norsk-estisk gudsteneste i same kyrkja. Og medan dei store busslastene vende heim att til Noreg, vart tenestevillige søstre att i Estland for å gjere ein innsats i Tallinn i tida som kjem. ■

Flaggdager og merkedager 1 fra side 1

Vi velger også ut noen av merkedagene, for de gir ofte spennende kulturhistorisk bakgrunn. I det sekulariserte Estland har det ikke nødvendigvis så store praktiske konsekvenser i turistsammenheng om det er en spesiell dag. Den viktigste datoen å ta hensyn til for utlendingen, er nasjonaldagen 24. februar. For sikkerhets skyld regner vi likevel opp de ni datoene som i 2003 i prinsippet er fridager, selv om de denne gangen skulle falle på en søndag, dvs. at de i alle fall er merket med rødt på den estiske kalenderen. Mange av dem er like røde på den norske. Her har du de estiske datoene som er røde uavhengig av hvilken ukedag de faller på, så kan du selv sammenlikne med den norske kalenderen: 1. januar, 24. februar, 18. april, 1. mai, 23. og 24. juni, 20. august, 25. og 26. desember.

Flaggdager

Den estiske kalenderen har 15 offentlige flaggdager. De er her oppstilt i den rekkefølge de har på kalenderen. Deretter følger en kort historikk om begivenhetene bak flaggheisinga.

- 1.1. nyttår (uusaasta)
- 2.2. freden i Tartu 1920
- 16.2. Litauens selvstendighetsdag
- 24.2. Estlands selvstendighetsdag
- 14.3. morsmålsdagen (emakeelepäev)
- 1.5. vårhelg (kevadepüha)
- 11.5. morsdag (emadepäev)
- 14.6. sorgedag (leinapäev)
- 23.6. seiersdagen (võidupüha)
- 24.6. sankthansdagen (jaanipäev)
- 28.6. grunnloven vedtatt 1992
- 20.8. gjenoppretting av selvstyret
- 9.11. farsdag (isadepäev)
- 16.11. gjenoppretting av republikken 1988
- 18.11. Latvias selvstendighetsdag

Det er en internasjonal skikk å hilse det nye året velkommen med flagging 1. januar. Så også i Estland.

Freden i Tartu mellom Estland og Sov-

jet ble underskrevet i 1920 (se artiklene "Republikken Estland fyller 80 år" i Estlands-nytt nr. 1, 1998 og "Statlige dokumenter" i nr. 3, 2002).

Alle de tre baltiske landa, Litauen (16.2.), Estland (24.2.) og Latvia (18.11.), markerer selvstendighetsdagen på grunnlag av begivenhetene i 1918. Esterne flagger ikke bare for seg selv; nabolandenes nasjonale høytid er sympatisk nok offisiell flaggdag i Estland også.

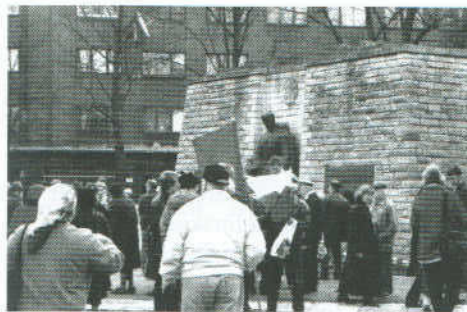
Morsmålsdagen er selvsagt en markeringsdag for det estiske språket. Fra høsten av skal skolefaget ikke lenger hete morsmål, men estisk, så får vi se om kalenderen for neste år like ens går over til å snakke om "det estiske språkets dag". Den er oppført 14. mars fordi det er fødselsdagen til Kristjan Jaak Peterson, født 1801. Han blir regnet som den første virkelige dikteren på estisk. Se mer om Peterson og morsmålsdagen i Estlands-nytt nr. 3-4 2003.

Arbeiderbevegelsens internasjonale dag, 1. mai, er naturlig nok ikke det den engang var i Sovjet, men flagget går til topps liksom i andre land. Navnet "vårhelg" er mer poetisk enn den gamle kalenderbetegnelsen.

Kvinnedagen 8. mars er ikke glemt, men flagget er flyttet til morsdagen andre søndag i mai. Parallelt med dette er det innført farsdag og flagging andre søndag i november.

De fleste flaggdagene betyr fest og feiring. Et tragisk unntak er 14. juni til minne om de massive deportasjonene som satte inn 1941 med 10 157 deporterte fra Estland. Datoen blir ikke så fort glemt i nasjonens hukommelse. Hele folket sørger med flagget på halv stang.

Det avgjørende slaget i frihetskrigen ble utkjempet 19.-23. juni 1919 og endte med at estiske tropper inntok byen Võnnu i det sørlige Livland, nå Latvia. Byen heter på tysk Wenden og på latvisk Cesise. Den er i krønikene nevnt første gang i 1206 og har en interessant historie som residensby for den liviske orden og som hansastadt.

Russerne i Estland vifter med sine flagg på Russlands festdager. De viktigste er oktoberrevolusjonen 7. 11. og seierens dag 9.5. Her ser vi russere ved "bronsesoldaten" på Tõnismägi i Tallinn 9. mai i år. (foto: tf)

Sankthansdagen er ikke så mye preget av helgenen den har navn etter, som av den hedenske midtsommerfeiringen. I 2003 lå det an til storhelg og storfyll ettersom det kom tre fridager etter hverandre, for både seiersdagen og sankthansdagen er røde på kalenderen. Esterne var etterpå forundret over at det ble så få omkomne. Det kunne de blant annet takke trafikkipolitiet for, men det dårlige været spilte selvsagt også en vesentlig rolle.

Det var i fjor ti år siden det gjenfødte Estland 28. juni 1992 holdt folkeavstemning og vedtok den nye grunnloven. Denne ferskeste flaggdagen ble innført i 2002.

Da høytstående kommunister i Moskva gjorde kuppforsøk mot Gorbatsjov 19. august 1991, åpnet det seg store muligheter for Baltikum. Estlands Øverste Sovjet erklærte 20. august selvstendigheten gjenopprettet.

Sovjetrepublikken Estlands Øverste Sovjet holdt ekstraordinært møte 16. november 1988. Der ble det vedtatt endringer i konstitusjonen og erklært suverenitet for Estland. Samtidig utropte forsamlingen seg selv til øverste myndighet. Andre sovjetrepublikker fulgte eksemplet, og med dette var oppløsningen av imperiet i gang.

(I neste nummer en gjennomgang av estiske merkedager som, karimesse o.a.)

Fyllekjørerne dreper

Trafikkonstabel Karmo Tiivel (36) var en pliktoppfyllende og vel ansett politimann. Han passet selvsagt arbeidet sitt på eksemplarisk måte, likefram trivdes med jobben. Han ble påkjørt og drept med overlegg klokka 6.10 en torsdagsmorgen i desember 2002. Han satt med en kollega i utrykningsbilen i en 60-kilometersone ved Pärnu maantee i Tallinn da en Audi nærmet seg i stor fart fra sentrum på vei mot Nõmme. Radaren viste 111 km/t og Tiivel spratt ut for å stanse råkjøreren. I stedet for å stanse, styrte bilføren rett på Tiivel som ble drept momentant.

Bak rattet satt den 21 år gamle Jevgeni, tredje års student på den statlige høgskolen som utdanner folk til forskjellige typer redningstjeneste. Han var så fersk som sjåfør at han kjørte med det grønne lønnebladet i bakruta, det som nybegynnere skal ha de to første åra. Lønnebladet er et signal til de andre trafikantene at de har en urutinert bilfører blant seg. Ofte oppfordrer det nok til forbikjøring, for en bil med lønneblad har ikke lov til å kjøre fortere enn maksimum 70 km. Jevgeni hadde fått førerkort fem uker før han drepte. Det hører vel med til det gåtefulle ungdomslivet hvordan en ungdom oppnår 1,75 i promille tidlig om morgenen før han skal på skolen.

Vi forteller historien som et eksempel på noe som i Estland skjer så altfor ofte. Folk setter seg bak rattet med til dels høy promille. Det har sammenheng med en kultur som ikke bryr seg om å ha et alkoholfritt alternativ, og som ser svært overbærende på direkte fylleri. Når en kjendis har fyllekjørt, morer folk seg. Når en kjent person blir drept eller kvestet av en fyllekjører, er folk for en stund forarget eller sjokkert. Så fortsetter det som før. Eller kanskje betydde bildrapet på syklisten Lauri Aus et vendepunkt. Da han omkom i juli 2003, var reaksjonene så sterke at det sannsynligvis resulterer både i lovendringer og i intensivert politikontroll. (ay)

Baltisk kultursenter i Oslo?

Et baltisk kultursenter i Norge er kongstanken til entusiastene Jan Erik Holst, avdelingsdirektør ved Norsk Filminstitutt. Estlands-nytt snakket med Holst i september i år. Da var det allerede avholdt flere møter med et framtidig baltisk kultursenter som tema. Hvorfor dette veldige engasjementet?

– Interessen for Baltikum har jeg hatt helt fra barndommen, takket være min mor som minnet meg om disse landenes eksistens. Arbeidet ved Norsk Filminstitutt førte meg i kontakt med sovjetisk og østeuropeisk filmkunst. Men den virkelige store vekkeren for Baltikum ble Richard Bærug og hans engasjement spesielt for Latvia. Han satte i gang Kulturlaget Norge-Latvia og arrangerte en massiv latvisk kulturpresentasjon i Norge. Han ble i 1991 den første lederen av Nordisk ministerråds informasjonskontor i Riga osv.

Utsendingen fra Estlands-nytt får se en liste med navn og adresser til de personene som i første omgang er innkalt til drøftelsene omkring et nytt kultursenter. Den er preget av representanter fra ambassader og vennskapsforeninger. Aller først står Terje Tveito fra Foreningene Nordens Forbund. I det hele tatt har samarbeidet med Foreningen Norden vært givende i nordisk-baltisk sammenheng. Blant annet er de sentral partner i forbindelse med det baltiske filmframstøtet i oktober og tidligere arrangementer under samlebetegnelsen Norden i Fokus.

– Jeg har film som mitt felt og føler at det er særlig der jeg kan gjøre noe, forklarer Holst. – Derfor er det også at vi begynner med Baltisk weekend og filmvisning. Etter hvert håper vi å utvide virksomheten. Modellen er Finsk-norsk kulturinstitutt, og forskjellen består i at vi tenker oss et felles baltisk kultursenter. Dette har både fordeler og ulemper. De baltiske land er mindre og har mindre

ressurser enn Finland. Med forente krefter er det mulig å klare mer, men nettopp det å forene kreftene kan i seg selv by på problemer fordi de tre landene er så forskjellige og har så forskjellig historie.

Finsk-norsk kulturinstitutt ligger i Rådhusgata 21 i Oslo. Direktør Anita Björklund forteller til Estlands-nytt at instituttet arbeider for å styrke de kulturelle forbindelsene mellom Norge og Finland, og for å øke den kunnskapen nordmenn har om finsk kulturliv. Instituttet arrangerer utstillinger, konserter, forelesninger og seminarer. I galleriet blir det vist skiftende utstillinger av billedkunst, design, kunsthåndverk, fotografi osv. Alltid oppdatert program finner vi på hjemmesida, www.finn.no

Vi oppfordrer leserne til å gjøre seg kjent med Finsk-norsk kulturinstitutt. Og vi gjør det med en baktanke. Vi håper nemlig å vekke et ønske hos Estlands venner om å bidra til at det blir opprettet noe liknende for estisk kultur, eventuelt i samarbeid med Latvia og Litauen. Noe sånt er ikke billig å drive, hvordan skal det gjøres?

Jan Erik Holst – initiativtaker til baltisk kultursenter (foto: tf)

– Det finske instituttet får bevilgninger over statsbudsjettet, forteller Holst. – Vi venter at de respektive regjeringene ser verdien av dette, og også at sponsorer skal vise interesse for tiltaket. Foreløpig har vi ikke gått ut etter verken offentlige midler eller sponsorstøtte. Jeg regner med at det

tar en tid å få dette til.

Ting tar tid, heter det jo, så kanskje vil det gå både vinter og vår. Men forhåpentligvis vil det være stadig flere som slutter opp om tanken og til og med er villige til å gjøre noe for at den skal bli realisert. (20.9.03, jv)

Okkupasjonsmuseum

Estland var det siste av dei tre baltiske landa til å opna eit museum som fortel om sovjetokkupasjonen. Den nybygde glasbygningen som hyser museet, ligg på Tõnismägi i sentrum av Tallinn. Ved opninga i slutten av juni tala m.a. eksipresident Lennart Meri, statsminister Juhan Parts og borgarmeister Edgar Savisaar. Ved opningshøgtida var talarane framleis opptekne av namnet og funksjonen – Museum for okkupasjonshistorie, Museum for nyare historie, eller eit namn som uttrykte at det var eit fridomsmonument.

I alle fall står museet no der skinande nytt og fullt av von om at staten skal ta seg av drifta. Det gir ikkje mange arbeidsplassar, men så pass at unge forskarar vil få rettlegeing. Det er alt innleidd eit samarbeidsprosjekt med historikarane ved den pedagogiske høgskulen i Tallinn. I andre etasje kan ein studere Estlands nære historie. I første etasje er det ei utstilling som gir ei kronologisk framstilling av perioden

1940–1991. Det er m.a. stilt ut ting frå kvardagslivet, som ein telefonboks, ein bil og kjøpekupongar. Mange av dei som åtte og nytta tinga, er framleis i live.

Museet er hovudsakleg finansiert med ein donasjon på 35 millionar eek frå den estiske legen Olga Kistler-Ritso som bur i USA. Ho var til stades i Tallinn, og saman med statsminister Parts klypte ho av piggetråden som markerte den symbolske opninga. Heile prosjektet hadde byrja fem år tidlegare då det med milliondonasjonen vart danna eit fond som bar namnet til den gavmilde dama.

Olga Kistler-Ritso er fødd 1921 i Russland. Faren studerte medisin i Kiev, og familien skulle i 1922 venda tilbake til Estland. Dei var på gjennomreise i Moskva då han vart arrestert. Olga og ein eldre bror vart henta heim til Viljandimaa i Estland av ein onkel som var ungkar og ikkje kunne ta seg av småjenta. Det vart funne ein familie til vesle Olga. Ho fekk gå skular og studerte augemedisin. Litt tilfeldig hamna ho i 1944 i Tyskland, fann seg arbeid på ein augeklinikk i Bayern og tok doktor-graden. I 1949 drog ho vidare til USA og måtte ta eksamenane på nytt før ho vart privatpraktiserande auglege på det nye kontinentet. Ho gifta seg med den sveitsiske vitenskapsmannen Walter Kitsler, og estiske aviser opplyser at ho har fem barnebarn. (olm 10.7.2003)

Okkupasjonsmuseet med Kaarli-kyrkja i bakgrunnen.

Frå Estlands nære historie

- 1939 Den hemmelege Stalin-Hitler-pakta vart underskriven 23. august. Den delte Aust-Europa i interessesfærar. Dei baltiske landa og Finland vart definerte som sovjetisk interesseområde.
- 1940 Sovjet krev å få oppretta militærbasar i Estland, og den første okkupasjonen blir innleidd.
- 1941 Dei første massedeportasjonane omfattar om lag 10 000 estarar som blir sende til ulike delar av Sovjet. Dei såkalla skogsbrørne innleier den væpna motstanden.
- 1941–44 Frå sommaren 1941 til hausten 1944 var Estland okkupert av Tyskland. Det vart oppretta konsentrasjonsleirar. Om lag 3 500 estiske frivillige kjempa saman med finnane mot sovjettruppene.
- 1944 Den andre sovjetokkupasjonen begynner.
- 1949 Den største massedeportasjonen legg til rette for kollektiviseringa av jordbruket og riv bort grunnlaget for motstandsrørsla.
- 1956 Tøveret under Krustsjov tek til. Mange politiske fangar får venda heim.
- 1979 Sovjet går inn i stagnasjonsperioden. Russifiseringspolitikken blir hardare. Ny industri og storstilt bustadbygging lokkar innbyggjarar frå Russland.
- 1985 Mikhail Gorbatsjov vart partisjef og innleier perestrojka-politikken
- 1987 Den baltiske lekkja 23. august. Folk i Estland, Latvia og Litauen tek kvarandre i hendene og dannar ei lekkje som rekk gjennom tre land.
- 1991 Estland erklærer sjølvstendet gjenoppretta 20. august.

Nettstaden til Okkupasjonsmuseet: www.okupatsioon.ee

fra side 9

Hadde du tid til å lære deg estisk i forveien?

– UD hadde ikke noe tilbud om det den gangen. Der har det skjedd forandringer, så Baard Hjelde, som etterfølger meg, har fått en viss innføring i estisk før han kommer. Ellers har det gått bra med engelsk her i Tallinn. Eldre folk kan gjerne tysk. Med den økende bruken av engelsk, ikke minst på internett, frykter jeg at ungdommer fra de ikke-estiske miljøene hopper over estisk og går rett på engelsk, fransk eller et av de andre EU-språkene.

Har du hatt det hyggelig her?

– Så absolutt! En stor del av hjertet ligger igjen i Estland når jeg drar herfra. Men en kan spørre seg: Hva skjønner en av et land og det som foregår der når en bor i hovedstaden og ikke kan språket? Det hender jeg

får aha-opplevelser når jeg leser Estlands-nytt, og kommer nok til å lese bladet med stor interesse når jeg er tilbake i Norge.

Kanskje du også bidrar med stoff? Leserne ville sikkert være interessert i integrasjonsprogrammet som du har vært involvert i.

– Ja, gjerne det. Norge støtter programmet sammen med Sverige, Storbritania og Finland, mens Danmark har valgt å ikke bidra i denne omgang. Ett av formålene er å gjøre ikke-estere til aktive deltakere i et flerkulturelt estisk samfunn. I politikken er de etniske partiene på vei ut. Ikke-estiske politikere går inn i de vanlige politiske partiene, og velgerne deres følger dem. Dette er viktig, for det betyr at folk har selv valgt hvilken kurs de mener myndighetene bør styre etter. Det gjenstår imidlertid å se hvor stor avdriften blir! Men dette får vi komme tilbake til. ■

Nädala pilt

Etter valget i mars var skuffelsen stor i Senterpartiet. Estisk presse ble beskyldt for å ha påvirket velgerne slik at partiet ikke fikk den ventete oppslutningen. Partileder Edgar Savisaar truet med å innlede flere rettssaker. Her ser vi ham i en karikatur (Maaleht 13.3.) på vei til retten med trillebåra full av aviser. Siden ble det stille, og Savisaars alvorlige infarkt i oktober gav ny grobunn for spekulasjonene om at denne Estlands dyktigste politiker kommer til å trekke seg som partileder. Trepartiregjeringen med Res Publica, Reformpartiet og Folkeforbundet ser fortsatt ut til å sitte nokså trygt. Forretningsmannen Tõnis Palts gikk i september av som finansminister for å konsetrere seg om sine diffuse skatteaffærer, og inn kom Taavi Veskimägi (29).

Ilandkjøringsavgift

Den lille øya Kihnu, som vi flere ganger har omtalt i Estlands-nytt, har ikke større dimensjoner enn at raske og rørige personer kan tilbakelegge de få veiene til fots. Øyas eget "trafikkverk" har bestått av en lastebil der folk sitter på planker som er lagt tvers over det åpne lasteparket. Det skulle i det minste kunne lokke som et eksotisk innslag på turen. Men det hjelper ikke, så i våre dager kommer folk med bil og buss til Kihnu. Dette går det også an å gjøre noe ut av. Fra 1. juni er det innført ilandkjøringsavgift på 250 eek for personbiler og 500 eek for busser. Samme sum skal erlegges på nytt ved avreise. Slitasjen på den lille øya er så stor, at fra samme dato skal også de

tilreisende betale for ilandstigning – 15 eek når de ankommer, og samme sum når de drar. President Arnold Rüütel har engasjert seg personlig i vernet av Kihnu og foreslått øya oppført på UNESCOs liste over verdens verneverdige kulturobjekter.

Sovjetagenter dømt

Estlands-nytt fortalte i nr. 1–2, 2003 om rettssaker på Saaremaa mot personer som deltok i deportasjoner av uskyldige estere i 1940-åra. I oktober i år falt dommen for ytterligere to av Sovjets tjenestemenn. Pjotr Kisloi (82) hadde en fortid som KGB-etterforsker. August Kolk (78) var tidligere milit. Begge var aktive under de store deportasjonene i mars 1949, og de fikk dommer på åtte års fengsel for forbrytelser mot menneskeheten. (jl)

De estiske sangfestivalene 2

Av Torstein Bach

(Første del av denne artikkelen stod i Estlands-nytt nr. 3-4, 2003)

Liv og lære

Stort sett manglet grunnlaget for å skape solidaritet innenfor Sovjetunionen. Superstaten var et konglomerat der sympatiene gikk i mange retninger. Sovjetmennesket, *homo sovjeticus*, som det ble propagandert for på 1970-tallet, var en politisk konstruert skapning mange av innbyggerne vanskelig kunne identifisere seg med.

Pierre Bourdieu hevder i boken *Language and Symbolic Power* at: "The distinctions that are the most efficacious socially are those which give the appearance of being based on objective differences." Med hensyn til distinksjoner som blir oppfattet som objektive, hadde selvfølgelig estiske nasjonale patrioter en fordel. De kunne spille på den vel etablerte estiske identiteten, oppbygd gjennom det siste hundreåret, samt på vid anerkjennelse av at esterne har et eget språk, egen kultur og historie. Det sovjetiske prosjektet hadde ikke samme legitimitet i befolkningen, og fikk tilsvarende mindre gjennomslagskraft.

Den konstruerte identiteten til *homo sovjeticus* ga grobunn for atskillige vitser preget av svart humor. Dette er, ifølge Bourdieu, en del av den komikken som skapes av det Schopenhauer kaller "den pedantisk komiske", dvs. latteren som blir framprovosert av en karakter når han gjør en handling som overskrider grensene til begrepet som definerer ham. Sagt på en annen måte kan det bli oppfattet som komisk når en person utfører handlinger som strider med personens egne regler for liv og lære, men som avslører hans eller hennes egentlige natur. Følgende vits illustrerer den manglende sammenhengen mellom liv og lære blant de sovjetiske lederne: Leonid Bresjnev får besøk av sin mor. De er omgitt av en utrolig luksus. Moren brister i gråt:

"Jeg kom til å tenke på 1917," forklarer hun. "Kanskje kommunistene kommer tilbake!" (Etter Kadi Sarv: *Children's Political Anecdotes*. 1997)."

Å fortelle vitser kan være en effektiv måte å dekonstruere myter på, og de mange vitsene gjenspeiler sovjetmytens manglende tilslutning og troverdighet. Forskjellen på liv og lære blant lederne antyder dessuten at heller ikke disse egentlig trodde på det sovjetiske prosjektet, og dette var kanskje en av grunnene til at Sovjetsamveldet gikk mot en oppløsning. Viktigere var nok likevel de store økonomiske problemene som utviklet seg på 1980-tallet, og som nærmest tvang fram en økonomisk omstrukturering, kjent som *perestrojka*, og den påfølgende politiske åpenheten kjent som *glasnost*.

Glasnost

Den økende politiske og kulturelle åpenheten skulle få store konsekvenser utover i siste halvdel av 1980-tallet. *Glasnost* gjorde det mulig å rette åpen kritikk mot regimet, folk fikk større innsyn i hva myndighetene foretok seg, og det ble mulig å organisere seg politisk. I 1986 ble det kjent at myndighetene planla en ny fosforittgruve nord i Estland. Gruven ville få alvorlige miljømessige konsekvenser og føre til en ny strøm av russiske arbeidere til Estland. Protester kom både fra en gruppe vitenskapsmenn og fra Estisk Forfatterforening, og på førstemaifeiringen i 1987 demonstrerte studenter åpenlyst med plakater mot gruveanlegget, noe som på dette tidspunkt ble ansett å være meget dristig. I oktober samme år kom beslutningen: Prosjektet ble lagt på is og etter hvert skrinlagt, ikke bare på grunn av protestene, men også fordi nye undersøkelser viste at utbyggingen var ulønnsom.

I august 1987 ble Estisk gruppe for offentliggjøring av Molotov-Ribbentrop-

pakten (Molotov-Ribbentropi Pakti Avalikustamise Eesti Grupp) dannet, og den 23. samme måned arrangerte de en demonstrasjon i Tallinn der det ble snakket åpenlyst om Molotov-Ribbentrop-paktens tragiske følger i de baltiske statene. Mange tusen møtte opp, men i de offentlige media ble demonstrasjonen fordømt og avdramatisert. Enkelte av lederne fant det etter hvert best å rømme landet. Arrangementet viste likevel at det var mulig å protestere mot styresmaktene, og dette skulle få betydning for den videre politiske aktiviteten. På slutten av året ble Estlands kulturminneselskap (Eesti Muinsuskaitse Selts, forkortet EMS) dannet, og i januar 1988 proklamerte aktivister dannelsen av Estlands Nasjonale Selvstendighetsparti (Eesti Rahvusliku Sõltumatus Partei, forkortet ERSP), det første estiske politiske partiet etter krigen. EMS og ERSP organiserte de første såkalte kalenderdemonstrasjonene i 1988. Den 2. februar ble freden i Tartu 1920 markert, 24. februar ble den estiske nasjonaldagen feiret, og 25. mars ble det arrangert en minnehøytidelighet på dagen for deportasjonene som fant sted i 1949. Demonstrasjonene ble gjennomført til tross for arrestasjoner og andre tiltak som politiet satte inn for å stoppe dem.

Våren 1988 ble også kjent som "flaggets vår" ettersom det estiske flagget i blått-svart-hvitt igjen ble brukt offentlig denne våren. Dette skjedde første gang under en kulturminnedag i midten av april, og senere ble flagget brukt både under førstemaifeiringen og rockemusikkdagene i Tartu 20. mai. Enkelte eldre estere skal på dette tidspunkt ha erklært at de nå kunne dø med fred i hjertet, og den 23. juni godkjente Estlands øverste sovjet flagget som Estlands nasjonale farger.

Folkefronten (*Rahvarinne*) ble dannet i april denne våren. Ideen til Folkefronten kom under en direktesendt diskusjon i den populære TV-serien *Mõtlemine veel...* (La oss tenke oss om!). Samme kvelden ble en initiativgruppe etablert, og på kort tid ble

Folkefronten den største folkebevegelsen i Estland og den ledende organisasjonen i frigjøringskampen.

Den syngende revolusjonen

Det som har blitt kalt den syngende revolusjonen (*Laulev revolutsioon*) har ikke direkte noe å gjøre med sangfestivaltradisjonen. Det er likevel relevant å ta den med her, fordi den i praksis har mye til felles med festivaltradisjonen. Arrangementene under den syngende revolusjonen var mer spontane og hadde en annen organisering, men de foregikk på samme sted, de hadde mange av de samme deltakerne, og mange av sangene var de samme. I likhet med sangfestivalene er de å regne som nasjonale ritualer der det å uttrykke nasjonal patriotisme og solidaritet med sang, musikk og taler sto i fokus. At esterne allerede hadde en etablert praksis, er sannsynligvis noe av grunnen til at de spontane arrangementene ble så vellykkede. Det bakenforliggende målet under den syngende revolusjonen var dessuten langt på vei det samme som under de første sangfestivalene: etableringen av en selvstendig estisk stat.

Under *Gamlebydagene* (*Vanalinna Päevad*) i Tallinn ble det kvelden 10. juni 1988 arrangert en sang- og musikkfest som senere skulle bli kjent under navnet *Natt-sangfestivalen*. Ca. 60 000 deltakere samlet seg, de sang og viftet med estiske flagg helt til klokken seks neste morgen. Tre dager senere, 14. juni, ble deportasjonene i 1941 minnet av tusenvis av demonstranter, og 17. juni innkalte Rahvarinne til folkemøte. Formelt var formålet å diskutere det estiske partidokumentet før partikonferansen i Moskva, men reelt var møtet tenkt som en støtte og anmodning til delegatene om å kjempe for suverenitet og økonomisk selvstyre for Estland. Mellom 100 000 og 150 000 mennesker samlet seg på sangfestivalplassen denne kvelden, der bare 5 av de 32 delegatene deltok. Ønsket fra Folkefronten og folkemassen ble klart lagt

Oslo-Tallinn fra kr. 639.-

EN VEI KR. 1.303.- TUR/RETUR

← ESTONIAN AIR

Vi tar forbehold om prisendringer og gjør oppmerksom på at det er et begrenset antall plasser tilgjengelig til denne prisen! Hver tirsdag, torsdag og søndag direkte fra Gardermoen.
BIS 00 422 - Man-Fre 08:00-16:00
www.reisi.net - hele døgnet
eller kontakt ditt reisebyrå!

fram: Suverenitet til unionsrepublikkene, fordømmelse av stalinismen og krav om et mer demokratisk styresett.

Det var karikaturtegneren Heinz Valk som i et innlegg i kulturtidsskriftet *Sirp ja Vasar* (Sigden og hammeren) 17. juni ga uttrykket "den syngende revolusjonen" til disse begivenhetene. Innlegget bekrefter en sammenheng mellom den syngende revolusjonen og sangfestivalene, og at festivalen var et betydningsfullt nasjonalt rituale under sovjettiden. I boken *Estland vaknar* av Andres Küng (1989) kan en lese: "Under lång tid var sången esternas enda lagliga sätt att uttrycka sina åsikter och sin protest. I flera årtionden uttrycktes den i den inofficiella nationalsången 'Mu isamaa on minu arm' (...). Att höra hundratusentals människor bygga upp den sången till en helig och uppfriskande upplevelse blev sångfesternas mål och mening. Världshistorien har nog aldrig varit med om något liknande – att man i fem år genomför omfattande förberedelser för att sedan samlas från hela landet, stå ut med de lynnigheter som väder, vind och myndigheter bjuder bara för att sjunga, höra och i hjärtat bära vidare denna sång."

Nattsangfestivalen må ha vært en stor opplevelse for de tusener som fikk være med på den. Küng forteller at Valk beskriver folkemassen som "En sjungande och rytmiskt rörlig, lycklig folkmassa, tiotals och åter tiotals vajande national-flaggor, leende ansikten, enighet, varken bitterhet eller hat, i hjärtat bara ett ord: Estland!" Det er ikke tvil om at festen styrket nasjonalfølelsen til de som møtte opp.

Demonstrasjonene fortsatte denne sommeren med at EMS restaurerte flere monumenter fra frihetskriegen (1918–1920) som hadde blitt gjemt bort da sovjetregimet beordret dem ødelagt. Og 23. august ble årsdagen for Molotov–Ribbentrop-pakten markert både i Tartu og i Tallinn. I Tallinn var det Folkefronten og det nyetablerte selvstendighetspartiet som var arrangører. Etter at de hadde sunget nasjonalsangen,

gikk de 4–5000 menneskene til *Linnahalli* (Byhallen) der møtet skulle fortsette. Ifølge Andres Küng ropte de mens de gikk: "Eesti vabaks! Okupandid välja! Eesti, Eesti!" (Estland fritt! Okkupantene ut! Estland, Estland!)

Massedemonstrasjonene toppet seg 11. september da Folkefronten arrangerte sangfesten *Eestimaa Laul* (Estlands sang) på sangfestivalarenaen. 300 000 mennesker, nesten en tredjedel av den estiske befolkningen, deltok i det som ble en av de største estiske begivenheter noensinne. I seks timer ble det holdt politiske taler og sunget nye og gamle nasjonale sanger.

Dette blir av mange regnet som høydepunktet under den syngende revolusjonen, men det var også store demonstrasjoner senere, bl.a. under feiringen av nasjonaldagen 24. februar 1989. Ikke minst ble 50-årsmarkeringen av Molotov–Rippentrop-pakten 23. august samme år behørig markert da folkefrontene i de baltiske landene organiserte *Balti Kett* (Den baltiske kjeden). Nesten 2 millioner baltene formet en menneskelig lenke fra Tallinn, via Riga, til Vilnius. *Balti Kett* fikk stor internasjonal omtale og betydde mye for interbaltisk solidaritet og for å sette Baltikum på kartet internasjonalt.

Det musikalske repertoaret under den syngende revolusjonen reflekterer det brede engasjementet som lå bak de mange demonstrasjonene for demokrati og estisk uavhengighet. En del av repertoaret besto av moderne musikalske komposisjoner basert på regisangtradisjonen, patriotiske sanger, og korkomposisjoner fra det siste århundret. Mer populære var nok de mange rocke- og popartistene som støttet opp om kampen om uavhengighet med sine tekster og ved å opptre på sangfestene. En av de mest populære var Ivo Linna, som spilte vestlige poplåter med estiske patriotiske tekster. Av andre kjente popartister knyttet til denne perioden, kan nevnes Silvi Vrait, Henry Laks og Kare Kauks. Rockebandet Vennaskond hadde blant annet en hit med *Ma*

armastan Amerikat (Jeg elsker Amerika), og pønkgruppa J.M.K.E. hadde flere låter som demonstrerte engasjement, bl.a. *Tere Perestroika* (Velkommen Perestrojka) og *Käed üles, Virumaa* (Opp med hendene, Virumaa), den siste en protestsang mot fosforittgruvene som ble planlagt anlagt i Nordøst-Estland.

Sangfestivalen i 1990 ble også en stor begivenhet. Esterne hadde gradvis oppnådd større politisk uavhengighet og øynet muligheten til å oppnå full selvstendighet. For første gang på over 50 år kunne folk fritt gi uttrykk for nasjonale følelser, og den sovjetiske propagandaen var helt borte. Sjelden hadde det vært så stor stemning på en sangfestival, og enkelte har anslått at det kom omkring 500 000 besøkende til arrangementene.

På den 22. festivalen i 1994 ble det feiret 125-årsjubileum. Festivalilden ble tent ved en seremoni i Tartu der de fire aller

første festivalene var holdt, og en påfølgende seremoni i Tallinn. Festivalen markerte også at den igjen har kommet i ordnede former ved at den fra da av blir arrangert hvert 5. år med utgangspunkt i den første festivalen i 1869.

Det er tydelig at sangfestivalen fortsetter som en musikalsk og politisk tradisjon som uttrykker nasjonal kraft og vilje. Etter at Estland har blitt selvstendig, har rimelig nok kampen mellom sovjetisk propaganda og estisk patriotisme forsvunnet. Spenningen som fulgte med festivalen er dermed borte. Interessen har dalet litt, bl.a. har deltakertallet gått noe ned. En mengde nye festivaler og aktiviteter konkurrerer nå om oppmerksomheten. Men med posisjonen som den viktigste amatørmusikalske begivenheten i Estland, og fleksibiliteten i forhold til nye politiske omstendigheter, tyder ingenting på at festivalen er direkte truet av den nye tiden.

Suksess for estisk kultur

Av Olvar Engebø

Koret Paula og folkedansarane i Ülejala Sussisahistajad frå Märjamaa turnerte i Sør-Noreg 9.-15. juli. Spesielt i Oslo, Bergen og på Lillehammer møtte det fram mykje folk. Koret hadde med seg bruremarsj frå Gudbrandsdalen, og fekk tilbake ein estisk dans frå folkedansarane på Sotra. Der var dei med på å varme opp til Kystfestivalen.

I Bergen var det ein mann frå Moskva blant publikum. Han spurde kven av dei som

var kulturminister. Men det var ingen kulturminister frå Tallinn å sjå. Russaren spurde då om dei ikkje var sende av "kulturministeriet". Han fekk til svar at songarar og dansarar var her på eige initiativ. Historia gjekk so rundt til stor glede.

Estisk kultur var likevel ikkje so eksotisk, men liknar vår eigen på mange måtar. Publikum vart rivne med overalt, og fleire ville smake meir.

Dansarar frå Märjamaa på Torgallmenningen i Bergen 11. juli.
(foto: Haldis Bjørkum)

Nulltoleranse på estisk vis

Med parlamentsvalget i mars kom nye krefter til makten. Partiet Res Publica hadde ført en sterk valgkampanje der de gikk inn for lov og orden. De skapte sensasjon ved å følge Senterpartiet til målstreken. Begge partiene fikk 28 representanter, men det ble Res Publica som kom i posisjon og fikk sin mann, Juhan Parts (36), som statsminister. Nå skulle det bli ryddig i landet. Res Publica svor hellig ed i kirken at ministrene skulle holde seg til loven, og at de skulle ta avskjed om de gjorde lovbrudd. Også justisministeren, den 28 år gamle Ken-Marti Vaher er fra Res Publica. Han håndhevet loven med streng hånd.

Så ble Vaher 10. mai tatt i en fartskontroll der han kjørte 139 km i en 90-km sone. Etter hvert ble det klart at den unge mannen var protokollført med 23 tidligere trafikkforseelser, de fleste av dem hastighetsoverskridelser. To ganger hadde han mistet førerkortet for en tid.

Etter alle solemerker å dømme skulle justisministeren tatt hatten og gått. Men solemerkene gjelder ikke i Estland. Vaher kunne fortsette, mente statsminister Parts, for råkjøringa hadde skjedd i fritida, og altså ikke i utøvelsen av ministerembetet.

Avisa Postimees gjorde en rundspørning blant øvrige ministre. Bare tre var uten trafikkforsyndelser. Statsministeren selv var i løpet av ti år tatt 28 ganger. Ja, nettopp: Tatt! Hvor mange ganger han hadde begått lovbrudd uten å bli tatt, vet bare gudene. Det er både sørgelig og interessant at ministrene stort sett så ut til å være stolte over sine bravader og nærmest skrøt av dem i intervjuene med avisa.

Avisa Eesti Ekspress anbefalte i en ironisk artikkel 15. mai raskere biler for Vaher og andre, slik at de enda fortære kunne føre politikken sin ut til hver krok av landet.

Latvias kommunalminister gjorde en

"vaher", stod det i estske aviser, så allerede er Ken-Marti Vaher blitt et begrep. Bakgrunnen for oppslaget var at i Latvia skal bilister betale en lat i bompenger når de kjører inn i badebyen Jurmala. Det hadde tydeligvis ikke kommunalminister Maris Gulbis råd til, og han gikk ut av sitt unge skinn da politiet spurte etter dokumenter som tillot avgiftsfri innkjøring. Ministeren følte seg forulempet da navnet og tittelen ikke var nok til å gjøre vei i vellinga. (jv)

Fortsatt visumtvang for russerne

Innenriksminister Margus Leivo var vert for sin finske kollega Kari Rajamäki fra Finland da de to møttest 22. juli i Tallinn. De drøftet blant annet forenkling av grensekontrollen mellom de to land. Selv om Estland blir EU-medlem fra 1. mai 2004, vil det være nødvendig med pass i hvert fall fram til år 2006 da schengenavtalen etter planen skal omfatte Estland også. Ingen av ministrene så enda på lang tid noen muligheter for å avskaffe visumtvangen for Russlands statsborgere, men hva skjer med statsløse russere når grenseformalitetene mellom Estland og Finland blir fjernet? Hva skjer når de nye EU-medlemene skal nyte samme rettigheter som andre til fri ferdsel? Er det fritt leie for dem over alt? (jl 24.7.03)

Estland i krig

Estland har lenge deltatt i Afghanistan med mineletere og -hunder. Fra juli 2003 er en estisk styrke på plass i Irak. En avdeling på 32 mann fra infanteriet har særlig vakthold som oppgave. De er bevæpnet med håndvåpen, mitraljører og antitankskyts og har ordre om å svare hvis de blir angrepet. En mindre gruppe på 11 mann skal drive av- og pålasting av fly. Endelig skal tre dykkere undersøke krigsskipene for å sjekke at ingen har festet undervannsbomber på dem. (jl 4.8.03)

BØKER

Kupar ble Felix & Fabian

Midt i varmeste juli ble det åpnet en ny bokhandel i Kirjanike Maja (Forfatternes hus), Harju 1 i Tallinn, vis-à-vis Nikolai-kirka. De fleste nordmenn som har vært i Tallinn, har passert stedet på vei til eller fra Rådhusplassen.

Det har vært bokhandel i de samme lokalene siden bygningen stod ferdig midt i 1960-åra. I sovjetperioden het den Luge-misvara. Forfatterforlaget Kupar overtok i 1993, men gav opp i vinter på grunn av økonomiske vansker. Driften av bokhandelen ble lagt ut på anbud, og det meldte seg hele ti interesserte. Forfatterforeningen skrev kontrakt med Raamatuvaramu som vi nærmest kan sammenlikne med Forlagssentralen i Norge. Dette foretaket ble dannet i 1999 for å drive med distribusjon av bøker til bokhandlere og biblioteker. Bokhandelen Felix & Fabian er den første bokhandelen deres. Optimismen er stor, så det ble inngått driftskontrakt for 15 år.

Navnet skal ha røtter i estisk litteratur. Friedebert Tuglas (1886–1971) gav i 1915 ut en dagboksroman med tittelen Felix Ormusson. Mihkel Mutt (f. 1953) har skapt skikkelsen Fabian som vi kan følge i flere bøker.

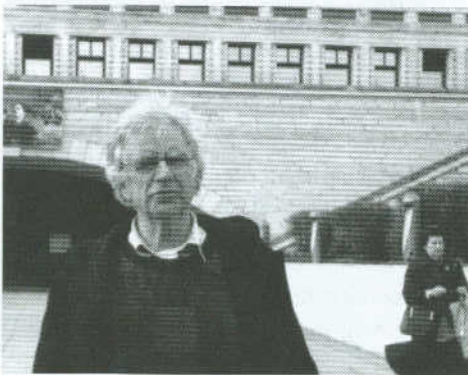
Ettersom bokhandelen ligger i Gamlebyen der mange utenlandske turister passerer, tar den sikte på å ha et godt utvalg i bøker og brosjyrer om Estland, og den vil også føre estisk litteratur oversatt til andre språk. (jv)

Nordisk poesifestival

Den tredje nordiske lyrikkfestivalen ble arrangert i Estland 8.–10 mai. Den vokser år for år og har allerede est ut over Nordens grenser. En russisk poet fra St. Petersburg var denne gang med i tillegg til poetene fra Estland, Latvia, Litauen, Norge, Danmark, Sverige, Finland, Island, Færøyene og Grønland. Norske deltakere i år var Jan Erik Vold, Lars Saabye Christensen og Steinar Opstad.

Arrangører og deltakere har uten tvil stor tro på ordets makt og grenseoverskridende kraft. I løpet av tre dager hadde vi anledning til å høre poesi på et dusin forskjellige språk. Men vi blir ikke styrt ut i et språklig kaos der vi ikke begriper noe. Alt fantes i oversettelse. Noe ble lest på to språk, andre ting på ett språk samtidig som en kunne følge med i oversettelsen til et annet og forhåpentligvis forståelig språk. Kanskje ville vi hatt enda større utbytte av det hele om vi hadde forstått estisk i tillegg til nordiske språk, men vi er slett ikke sikre på at det silte noen rolle.

I løpet av tre dager var det rom for mange typer arrangementer, og poesien var ikke forbeholdt hovedstadens innbyggere. Poetene ble sendt til ulike deler av landet der de besøkte skoler og biblioteker. Når så i tillegg radioen hadde flere sendinger med utgangspunkt i festivalen, så gikk den

Jan Erik Vold foran nasjonalbiblioteket i Tallinn 9. mai. (foto: tf)

ingenlunde ubemerket hen. Bak festivalen står Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tallinn. Hovedansvarlig for opplegget er Eha Vain, kulturkonsulent ved kontoret. Hun er dessuten leder for Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk selskap) og kan dermed gjøre en kopling som involverer vennskapsforeningen.

Neste års poesifestival vil finne sted 6.–8. mai. Vi ser fram til nye uforglemmelige dager. Foreløpig vet vi at Eha Vain har fått tilsagn om deltagelse fra Gro Dahle.

En av de estiske forfatterne på årets poesifestival var **Eeva Park** (f. 1950). Hun skriver både lyrikk og prosa. Oversettelsen her er ved Turid Farbrege.

*Suur koer nõjatub seistes
õlaga majaseina vastu
ja ei haugu
ei ulu,
ei urise
sest
neljajalgseid seob siin vaikimisvanne
sest nad oskavad tummade keelt
sest
mida on öelda nõjatudes majaseinale
üks hetk enne ja pärast
vihma*

*Ein stor hund står lener seg
med skuldera mot husveggen
utan bjeff
utan ul
utan knurr
for
dei firbeinte har gitt teielovnad
for dei kan stummespråket
for
kva er det å seie lent til husveggen
like før og etter
regnet*

Tammsaare-prisen til Andrus Kivirähk

Anton Hansen Tammsaare, som for mange estere er den største av alle forfatterne deres, har fått en litteraturpris oppkalt etter seg. Den er innstiftet av Tallinn by, og vinneren blir utpekt av en jury oppnevnt av forfatterforeningen. Prisen blir gitt for den beste romanen i femårsperioden, og i år, som det er 125-årsjubileum for Tammsaare, var det litt ekstra stas i forbindelse med tildelingen.

Etter grundige overveielser vedtok juryen å premiere romanen *Trollskap i november* av Andrus Kivirähk, Tallinn 2000. Dette var etter juryens mening den romanen i perioden som viste størst sjangerbehererskelse og kunstnerisk uttrykksfullhet samtidig som den formidler et viktig budskap. Prisen ble overrakt i Tallinn rådhus på Tammsaares fødselsdag 30. januar av varaordfører Rein Lang. I tillegg til æren, fikk Kivirähk en sjekk på 50 000 EEK.

Pax forlag gir ut denne romanen våren 2004. Den sannsynlige tittelen blir *Trollskap i november*. Det blir den første boka av Kivirähk på norsk. Handlingen er lagt til det gamle føydalsamfunnet med godsherrer og fattige jordarbeidere. Gjennomgangsfiguren er på storgodset sjef for treskarbeidet og ansvarlig for viderebehandling av kornet. Som vanlig hos Kivirähk spiller fantasien en stor rolle. Overnaturlige vesener opptrer som noe helt selvsagt i hverdagslivet. Til tross for all denne rekvisita fra en annen tidsepoke, vil leseren uvegerlig finne nære paralleller til dagens mammondominerte estiske samfunn. Det er på mange måter en besk satire over den moderne esteren som er så opptatt av å skaffe seg materiell rikdom. (jv)

Andrus Kivirähk – snart på norsk.

Estisk idéhistorie

Forfatteren Hando Runnel (f. 1938) har siden 1994 redigert en bokserie – Eesti mõttelugu – som blir utgitt av forlaget Ilmamaa i Tartu. De fleste bøkene i serien er bru-

bygging mellom Estland før og etter okkupasjonen. Det er bøker som ikke hadde noen plass i et

Ilse Lehist

Estland under sovjetdiktaturet. Etter hvert har også noen kulturpersoner fra slutten av 1900-tallet kommet med. Forfatterne er representert med bare én bok hver, med unntak av disse tre: Konstantin Päts, Lennart Meri og Uku Masing. Direkte oppsiktsvekkende er det at bare estiske menn tenker tanker. Av de 50 bøkene som hittil er utgitt, inneholder 49 tanker og tekster av menn. Bare én kvinne har Runnel funnet verdig til utgivelse i serien – den internasjonalt anerkjente lingvisten Ilse Lehist (f. 1922). Hun flyktet fra Estland i 1944 og har gjort karriere ved forskjellige universiteter i USA.

Bøker om Estland på engelsk

Estonian Foreign Policy at the Cross-Roads. Edited by Eco Medijainen and Vahur Made. Aleksanteri Institute and Kikimora Publications. Helsinki 2002. 166 pages.

The Challenge of the Russian Minority. Emerging Multicultural Democracy in Estonia. Edited by Marju Lauristin and Mati Heidemets. Tartu University Press 2002. 397 pages.

Baltic Media in Transition. Edited by Peeter Vihalemm. Tartu University Press 2002. 304 pages.

Om Estlands-nytt er hovedkilden for norskspråklig informasjon om Estland og om Baltikum, så fins det også etter hvert en del på andre språk, blant annet på engelsk. Vi nevner disse tre ferske bøkene som du kan være på utkikk etter om du skulle befinne deg et sted der de kan tenkes å være til salgs, eller du kan la din egen lokale bokhandel vise hva den er god for om du gir den litt tid til å effektivere bestillingen.

Alle de tre bøkene består av artikler. Den første har et historisk aspekt og tar opp Estlands forhold til andre stater. Til tross for advarsler fra vestlige land har Estland to ganger erklært seg selvstendig – i 1918 og i 1991. Begge gangene skapte det bekymring i Vesten og frykt for ustabilitet om Russland eller Sovjet ble røkket ved.

Den andre boka presenterer forskning utført ved forskjellige estiske høyskoler i perioden 1997–2000. Mulighetene for integrering av den russisktalende del av befolkningen blir utforsket. Forskjellige aspekter ved integrasjonen blir gjennomgått – kulturelle, økonomiske, politiske osv. Framstillningen tar støtte i et bredt empirisk materiale.

Den tredje boka viser i tittelen til Baltikum, men behandler hovedsakelig forholdene i Estland. For historisk bakgrunn viser den til boka *Towards a Civic Society. The Baltic Media's Long Road to Freedom* redigert av Sverre Høy, Epp Lauk og Peeter Vihalemm. Den ble utgitt i Tartu i 1993 og var uavhengig av språk den første mer omfattende framstillingen av temaet. *Baltic Media in Transition* konsentrerer seg om en relativt kort periode som imidlertid er interessant og spennende. Under sovjetregimet var presse, radio og fjernsyn propagandaredskaper. Hvordan har de klart å tilpasse seg en ny samfunnstype og markedsøkonomi? Også denne boka er forsynt med et rikt statistisk materiale der leseren kan gjøre interessante observasjoner.

TEATER

Nordmann i hovedrollen

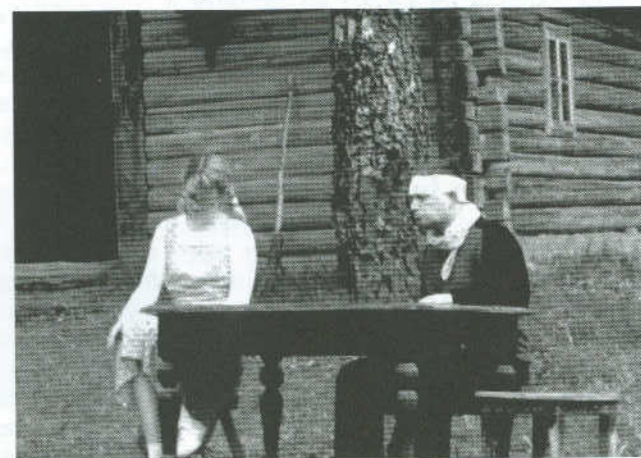
Av Annika Kupits, norskstudent ved universitetet i Tartu

Det er en vanlig junikveld i Estland. Solen har gjemt seg bak en skyggeskog og vinden gjør været kaldere enn det egentlig er. Men likevel blir kvelden koselig og morsom. Det er den 19. juni og et energisk selskap, stort sett sammensatt av ikke-estiske estiskstudenter, presenterer resultatet av kurset: Estisklæring ved hjelp av dramatekster. De framfører en estisk klassiker – *Mikumärdi* av Hugo Raudsepp (1883–1952). Blant noen estlendere og noen flere estlandsrussere er det plutselig en nordmann på scenen, i hovedrollen. Han heter *Øyvind Rangøy* og snakker estisk som bare få utvalgte utlendinger klarer det. Mine venner blant publikum er forbauset da jeg sier: Se, der er den nordmannen jeg snakket om. Som svar hører jeg: Han? Nei, hvor er aksenten da?

Øyvind spiller Jaak Jooram, husbonden på Mikumärdigården. Han er svært overbevisende i rollen som tøft estisk mannfolk, både på grunn av språkkunnskapene og rolleinnlevelsen. Men hvordan har han klart å lære seg estisk så bra? Svaret på dette mysteriet får jeg etter forestillingen.

Øyvind kom til Estland for tre år siden etter å ha møtt en estisk pike, Imbi, tapt sitt hjerte og giftet seg med henne. Språk har alltid interessert Øyvind, og slik ble det å studere estisk en logisk følge. Nå trives han så godt i Estland at han helst vil bli her, i hvert fall så lenge han studerer. Etter estisk filologi vil han fortsette med datalingvistik. Etter studieåret i Tartu reiser Øyvind og Imbi til Averøya i Norge for sommeren. Med opphold i begge land skal ingen av dem bli fremmed for sitt hjemland.

Skuespillet er som sagt en gammel estisk teaterklassiker, skrevet 1929. Det er en enkel bygdekomedie med flere kjærlighetstrekkanter, kampen om gården, en lur dreng og andre komiske personer. Og selv om sluttpoenget er nokså forutsigbart, er publikum spent – det er noe nytt ved det gamle skuespillet. De unge estiskfilologene har beriket dialogene med henvisninger til livet i dag og beriker selve teaterstykket med sitt temperament og aksent slik at publikum ler og nyter og tilgir noen amatørmessige trekk – det er jo uvesentlig her. Skuespillerne har i hvert fall fortjent applausen de får. ■

Øyvind Rangøy (24) i rollen som husbond Jaak Jooram, her med hodebandasje etter å ha vært på bondepartikongress og fått en god omgang velfortjent juling.

FILM

Baltisk filmfestival i Oslo

Dagene 24.–26. oktober blir det i Oslo arrangert Baltisk weekend med visning av film fra Estland, Latvia og Litauen på Cinemateket, Norsk Filminstitutt, Dronningensgate 16. Lørdag 25. oktober blir det et opplegg for barn med visning av animasjonsfilmer. Drivende kraft bak tiltaket er avdelingsdirektør ved Norsk Filminstitutt, Jan Erik Holst. Han har skaffet fram sju spillefilmer som blir vist de tre dagene.

Holst har hatt filmkontakt med de baltiske land i hele selvstendighetsperioden. Pimedate Ööde Festival (De mørke netters festival) i Tallinn i desember hvert år er faktisk blitt en viktig internasjonal begivenhet, opplyser Holst i samtale med Estlands-nytt. Filmprodusenter fra vesteuropeiske land deltar gjerne her fordi de betrakter festivalen som et sted med markedsåpning blant annet ut til Russland og det østlige Europa, der befolkningen representerer et stort publikumspotensiale.

Tallinn-festivalen har vært nevnt i spaltene våre som en kulturbegivenhet i Estlands hovedstad. Jan Erik Holst roser den drivende dama Tiina Lokk. Hun er selv regissør og kjent for filmen *The Singing Revolution*, men siden 1996 har hun vært hovedansvarlig for arrangementet i Kinomaja (Filmhuset), sentralt i Tallinn. Selv om Estland er et lågprisland, er det nødvendig med sponsorer. Viktige støttepillere er institusjoner som Estisk kulturfond og Nordisk ministerråd. Næringslivet trår også til – Nescafé, Statoil, SAS o.a.

Holst regner opp noen av de norske filmene som har vært vist i Tallinn: Kristin Lavransdatter, Elling, Budbringeren, Tele-

grafisten, Landstrykere, Gåten Knut Ham-sun, Musikk for bryllup og begravelse.

Men i dagene 24.–26. oktober gjelder det nå de baltiske filmene, og vi refererer litt av teksten på det informasjonsarket som Jan Erik Holst har skrevet:

Baltisk film har blant filmkjennere vært et begrep siden Krustsjov-periodens frislepp av kulturelle aktiviteter i 1960-årene, men ble først lagt merke til i Vesten etter gjenopprettelsen av selvstendigheten. Det karakteristiske ved flere spillefilmer fra Baltikum er en poetisk-impresjonistisk fortellerstil, inspirert av russiske mestere fra Dovsjenko til Tarkovskij. Historiene har ofte røtter i landenes egen historie, men individet blir satt i fokus, og hovedpersone-ne skal finne sin egen vei, gjennom opplevelser og erfaringer i en ofte kaotisk sosial kontekst. Det fins også en impo-nerende bredde innen baltisk dokumentar og animasjon, noe som er demonstrert på utallige internasjonale festivaler.

På Cinemateket er det plass til 200 mennesker i den store salen, og 70 i den lille. Vi håper folk kjenner sin besøkelsestid og fyller lokalene til siste plass. Det gir samtidig større sjanser for en gjentakelse neste år, og snart vil vi forhåpentligvis kunne snakke om de baltiske film-dagene som en årlig foreteelse. (22.9.03, jv)

Baltic Storm

Passasjerskipet Estonia gjekk ned 28. september 1994. Ekspertane meiner at årsaka til ulykka var metalltrøytteleik og avriven baugport. Skipet tok inn vatn, fekk slagside og sokk på relativt kort tid. I ulykka omkom det 852 menneske, for det meste est-arar og svenskar.

Men som alltid ved tragiske hendingar blir det spreidd mange rykte, og det verserer til dels ville spekulasjonar. Somme vil sjå Russland bak hendinga; ein hemn fordi Estland reiv seg laus frå Sovjet. Det blir teoretisert om kollisjon med ein under-vannsbåt.

→ 39

Estlands Oslo-regering

fra side 48

I juni 1941 gjennomførtes en massdeportasjon till nordliga Sovjetunionen av det ledande skiktet. Flertalet var familjemedlemmar, kvinnor, barn och åldringar. Förhållanden i Gulag var vidriga, endast de starkare överlevde till den senare hälften av 50-talet då det så småningom blev tillåtet för många att lämna lägren och senare för vissa att bosätta sig i hemlandet.

När Hitler anföll Sovjet på sommaren 1941 och redan samma höst hade erövrat hela Baltikum hoppades man att Estland skulle återfå sin självständighet. Men de blev besvikna, området var avsett att stanna i det Stortyska Riket som behövde mer "Lebensraum". Efter en tid bildade man på grundval av politiska partier och motståndsgupper Estniska Republikens Nationalkommitté. Några medlemmar valdes in från exilen i Sverige och Finland. Fastän man försökte hålla kommittén hemlig för ockupationsmakten lyckades det inte och medlemmarna måste gå under jorden.

Otto Tiefs regering

Krigslyckan vände och det stod klart att Sovjet skulle snart återerövra Estland. Den

Til venstre: Jüri Uluots (1890–1945), Estlands statsminister 12.10.1939–21.5.1940. Han tok i april 1940 opp arbeidet for å gjenopprette det estiske statsapparatet og utnevnte 18. september 1944 en regjering. Til høyre: Otto Tief (1889–1976) visestatsminister og innenriksminister i regjeringen av 18. september 1944.

sista statsministern professor Jüri Uluots hade övertagit president Päts befogenheter, då denne var i Sovjetisk fängenskap förhindrad att agera, och utnämnde den 18 september 1944 republikens regering av Nationalkommitténs medlemmar under ledning av advokaten Otto Tief. Det skedde dels på grund av att västmakternas diplomater antydde att detta var önskvärt.

Två dagar senare, 20 september beslöt man att offentliggöra regeringsbildningen och deklarerat för världen kravet på ett fritt Estland. Första uppgiften för regeringen var att organisera försvaret av Estlands självständighet mot den avancerande sovjetarmén. Uppgiften var dock dömd att misslyckas på grund av fiendens väldiga överlägsenhet.

Flykten till Sverige

I det hopplösa läget beslöt regeringen att gå i exil. Man försökte att nå det neutrala Sverige, men det lyckades bara för Uluots och en regeringsmedlem. Där fanns dock sedan tidigare två regeringsmedlemmar, August Rei och Rudolf Penno. Uluots led av cancer och avled i januari 1945. Rei utfärdade därefter ett dekret att på särskild fullmakt trädde i presidentens befogenheter i egenskap av den äldste regeringsmedlemmen då Tief var fängslad i Estland. Enligt en statsrättslig analys av grundlagen var visserligen folket förhindrat att utöva den yttersta makten på grund av ockupationen men det hindrade inte det fortfarande har denna makt. Tills folket åter kan ge sin vilja till känna kvarstår de statliga organs befogenheter som var tillsatta före ockupationen.

Regeringen ombildas

Rei var en tid optimistisk att ockupationen skulle upphöra. När tiden gick uppkom emellertid behov av att komplettera regeringen. Esterna i exil uttryckte också önskemål om en mer aktiv politik. Ombildningen skedde i Norge i januari 1953. Orsaken var att den svenska regeringen hade förbjudit de politiska

flyktningarna att utöva politisk verksamhet. I våra s.k. främlingspass var detta villkor instämplat. Därav namnet "Oslo-regeringen" vars t.f. statsminister var Johannes Sikkar. Efter hans död övertogs ämbetet av Aleksander Warma, Estlands sista sändebud i Finland.

När Rei avled 1963 blev Warma statsminister med presidents fullmakt. På detta sätt möjliggjorde Estlands grundlag att kontinuiteten i rikets ledning aldrig bröts under nära fem decennier som okkupationerna varade. I likhet med andra exilregeringar vann denna aldrig officiellt erkännande av övriga stater. Undantag var den norska Londonregeringen som stöddes av västmakterna. Egentligen var regeringen juridiskt sett inte exilregering då den bildades i hemlandet.

Andra världskriget äntligen slut

Frigörelseprocessen gjorde att kontakterna med Estland blev tätare. 1989 kom en representant för Estniska Medborgares Kommittéer till Heinrich Mark (foto side 48), statsminister i presidentens befogenheter, inför förberedelserna för sammankallande av Estlands Kongress. I januari 1991 skedde överläggningar mellan regeringen, representanter för Estlands Högsta Sovjet och Estlands Kongress om övergångstidens juridiska och politiska frågor.

Jag måste erkänna att jag ansåg när jag tillhörde regeringen på sextitalet dess betydelse vara mer symbolisk. Först under övergångstiden såg man den stora skillnaden mellan en stat vars suveränitet återställt efter okkupationens upphörande och del av Sovjetunionen som slagit sig loss. För de flesta länderna som aldrig erkänt annektingen *de jure* var det inte frågan att erkänna den nya staten utan bara att återuppta de avbrutna diplomatiska förbindelserna.

1992 genomfördes valet till Estlands parlament (Riigikogu) och till Republikens President. Det var då dags för regeringen i exil att avsluta sin verksamhet. Detta skedde med Marks tal i parlamentet 7 oktober,

1992 och vid en påföljande ceremoni hos president Lennart Meri. "Estlands Regering i exil har lyckats bevara rikets kontinuitet i mer än fem decennier. Presidentämbetet hade äntligen återkommit till Estland," säger Enn Sarv.

Leketøysmuseet i Tartu

Nordmenn som har besøkt kulturbyen Tartu, har lagt merke til at det er mange interessante museer der. For dem som tar barna med på estlandsturen kan det være bra å vite at det blant disse også fins et leketøysmuseum. Ildsjelen bak prosjektet er forfatteren Tiia Toomet. Hun har blant annet gitt ut flere barnebøker der hun forteller dagens barn om livet i gamle dager.

I august flyttet leketøysmuseet inn nye og større lokaler. Det ble gjort til en stor hendelse for barna som ble invitert til dugnad. En stor bamse delte ut sukkertøy, dugnadsfolket fikk servert brus og kringle. Så tok hver og en ei dokke, en opptrekkshund, en lekebil el. likn. og dannet et imponerende tog der de marsjerte gjennom gatene fra det gamle museet til de nye lokalene. (jv)

Bokutstilling i Bergen

I sommar har det vore mogleg å få ein smak av baltisk litteratur i Norli bokhandel på Torgallmenningen. I samarbeid med bokhandelen vart det stilt ut bøker frå, eller om Estland, Latvia og Litauen.

Målet er at fleire skal interessere seg for baltiske bøker eller for bøker om Baltikum. Sakprosa dominerte utstillinga. Bøkene kom både frå bokhandelen og frå private. Ilmar Sulg fekk ideen til utstillinga då President Rüütel var i byen i fjor, men då var det ikkje mogleg å få ho til. Vi tok difor opp emnet igjen, og fekk god hjelp frå mange. Ilmar Sulg stilte m.a. opp med ein ny biografi om Rüütel, på engelsk.

Vi håpar å få til ei ny utstilling med søkjelys på Estland, i høve nasjonaldagen i februar. (Olvar Engebø)

Dannebrog

Danmarks flagg har namn. Det heiter Dannebrog. Første del av namnet, *danne*, skal språkleg vera i slekt med det høgtyske *Tanne* som tyder 'gran'. I flaggnamnet har me ei verbavleiing med tydinga 'farga rødt (ved hjelp av granbork)'. Og *brog* tyder rett og slett 'eit farga kledestykke'.

Etter tradisjonen skal Dannebrog ha falle ned frå himmelen under eit slag i Estland 15. juni år 1219. I dette slaget kjempa ein dansk krosstogshær under kong Valdemar Sejr mot estarane. Originalen til flagget vart oppbevart som eit riksklenodium fram til år 1500 då det gjekk tapt under toget mot Ditmarsken. Namnet på den estiske hovudstaden er ofte forklart som 'danskebyen', og Tallinns byvåpen har det same flagget med kvit kross på røud botn.

Det er blitt tradisjon å feira det danske flagget med ei tilstelling i Tallinn på årsdagen 15. juni. Danskare busette i Tallinn møter opp med ambassadøren i spissen. Dit kjem også andre danskare som tilfeldigvis er i nærleiken. I år vart det lese opp på gammaldansk og estisk frå Saxo Gram-

Danskar som har møtt opp for å feira Dannebrog 15. juni 2003 i Taani Kuninga Aed – Danskekongen sin hage på Domberget i Tallinn. (foto: tf)

maticus. Begge tekstane var omsetjingar, for historikaren Saxo skreiv på latin då han levde på slutten av 1100-talet og første del av 1200-talet, det vil seia nokolunde samtidig med Snorre Sturlason. Det som vart opplese i år, var forteljinga om prins Amled, eller Hamlet, som han heiter hos Shakespeare. (tf)

Har 40 turer som reiseleder til Estland

Dette er en overskrift plukket fra Hamar Arbeiderblad i sommer. Journalisten Håkon Løkken har snakket med **Per Johan Krogstie** – et av de mest aktive medlemmene i Norsk-estisk forening og en mann med store fortjenester i utviklingen av samkvemmet mellom våre to land.

Vi siterer noen linjer fra avisen: Ikke alle av oss ser ut til å ta pensjonisttilværelsen like alvorlig. En person i Løten, som selv med en litt skrantende helse synes det er fortsatt er moro å være til nytte, er 73 år gamle Per Johan Krogstie. I løpet av denne sommeren legger den tidligere jernbanemannen og bestyrer av Jernbanemuseet ut på sin noenogfortiende tur som reiseleder til Estland. Ikke bare er han for Estland-ekspert å regne, men har også vært reiseleder til en rekke andre steder i Norden og i Europa for øvrig. De senere årene har Per Johan Krogstie gledet et utall bussreisende med sine kunnskaper om så vel Finnskogene som en rekke andre steder i inn- og utland. Men ikke på langt nær så mange ganger som til Estland og hovedstaden Tallinn.

Ettersom Krogstie ikke har gitt uttrykk for noe ønske om å innstille virksomheten, formidler Estlands-nytt e-postadressen hans til glede for dem som har lyst til å dra på tur med en mann som har både kunnskap og erfaring: pkrogsti@c2i.net

Estlands siste mjølkerampe

Fotoutstillinga "Eestimaa viimane piimapukk" (Estlands siste mjølkerampe) begynte vandringa si i januar. Vahur Puik har fotografert eit halvt hundre mjølkeramper og Annika Haas nesten 300. Sistnemnde kallar seg pukuloog (rampolog), eller rampespesialist. Og mjølkerampa er vel ikkje den dummaste platforma ein kan ha som utsiktspunkt. Etter kvart blir det unekteleg ein antikvert og museal ståstad. Vi er ikkje eingong sikre på at alle lesarane kjenner dette fenomenet endå om opplysningane våre fortel at mjølkerampa var utbreidd i heile Norden om lag frå 1950-åra og til 1980-åra, eller jamvel til tidleg i 1990-åra somme stader.

Mjølkeprodusentane hadde tidlegare frakta mjølka si til meieriet med hest eller etter kvart med lastebil og traktor. Så begynte systemet med mjølkebilar. I Estland skjedde dette kring 1960. Då sette produsentane dei fylte spanna på ramper bortved vegen der lastebilar plukka dei opp og frakta dei til meieriet for tømning. Desse rampene kom i ein periode til å spele ei viktig rolle i livet til bygdefolk. Det kunne bli ein møtestad med viktig sosial funksjon.

Den estiske rampologen har typologi-

sert rampene etter ymse kriterium. Det kan vere byggematerialet, som for det meste var tre, men også kunne vere betong eller metall. Så kan det vere ramper med tak over, eller slike som hadde innsmettt under, osv.

Mjølkerampekulturen høyrde med til tida før mjølka blei henta i tankbilar heime hos kvar mjølkeprodusent. Overgangen hadde i Estland eit mellomtrinn der spanna ikkje lenger gjorde reisa til meieriet. Små leverandørar kom då framleis med spanna til mjølkerampa, men der blei dei tømde av tankbilkjøraren.

Bannlysing av spanna i Estland kom samtidig med at EU-medlemskap blei aktuelt. Mange estarar kom dermed til å sjå ein samanheng mellom desse tinga. Men ei samanlikning med Norden viser at mjølkerampene har forsvunne uavhengig av den store stygge EU-ulven.

Rampologen gir oss til slutt ein anekdote: Ein tysk student i Estland undrast kva det skulle vere godt for med dei merkelege trappene han hadde sett fleire stader i veggkanten. Den jamgamle estiske kameraten forklarte: "Vi har så mykje snø om vinteren at folk må klive opp der for å komme seg inn i rutebussen." Denne kunnskapen tok tyskaren med seg heim frå det eksotiske landet i nord. (kb og Öhtuleht 12.7.03)

Mjølkerampe i kikkerten. Meininga var at denne rampa skulle bli ståande som eit minnesmerke over den raserte estiske landsbygdskulturen. Symbolikken blir endå rikare ved at rampa aldri ser ut til å bli ferdigbygd. Biletet er frå Soomaa i nærleiken av Viljandi, i juli 2002. (foto: tf)

Utdanning

Eg ve te Bergen, ve te Bergen ...

Av Terje Tiido

Overskriften er fra en sang som de utenlandske studentene stemte opp da de reiste hver sin vei etter det internasjonale sommerkurset i Bergen i fjor. Blant deltakerne var også den estiske jenta Terje Tiido. I år deltok hun på to sommerkurs: først studerte hun i Bergen i tre uker, og etterpå hadde hun et to ukers opphold i Kristiansand. Estlandsnytt har mottatt en liten rapport om inntrykkene hennes.

I vår fikk jeg igjen anledning til å besøke yndlingsbyen min. Denne gangen deltok jeg på Nordkurs ved Universitetet i Bergen. Kurset er egentlig for danske studenter som studerer nordisk eller dansk ved en av høyskolene i Danmark. Men også studenter i skandinavistikk ved Universitetet i Tartu kunne søke om plass og stipend. Endelig var jeg heldig, og fikk stipend.

Kurset varte i tre uker og presenterte norsk litteratur fra 1980- og 1990-tallet. Etter min mening var det gjort et godt utvalg av forfattere (f.eks. Kjærstad, Solstad, Fosse, Ørstavik), og forfatterskapene ble gjennomgått av strålende forelesere, bl.a. Eivind Tjønneland (kursleder), Jørgen Sejersted og Ingrid Nymo. I tillegg fikk

Glade norskstudenter i Kristiansand. (foto: Terje Tiido)

vi besøk av forfatteren Stig Sæterbakken, og var tilhørere på Bergen offentlige bibliotek, der festspilldikter Dag Solstad hadde invitert kollegaene sine Liv Koltzow, Thure Erik Lund og Torgeir Schjerven til å lese egne tekster. Kurset var ganske intensivt og krevende, men gav et bredt og variert bilde av norsk litteratur, som jeg ikke ville vært foruten.

Det andre kurset jeg var med på i sommer, var ved Høgskolen i Agder. Det er andre året HiA arrangerer et slikt kurs for utenlandske studenter. I år deltok studenter fra hele tolv land (Italia, Tyskland, Tsjekkia, Polen, Litauen, England, Island, Ungarn, Russland, Bulgaria, Nederland og Estland). Kurset varte i to uker, og handlet om norsk språk og litteratur.

Ved siden av studiene hadde vi en ekskursjon til Sør- og Vestlandet. Vi besøkte Lindesnes, Lysefjord, Stavanger, Jøssingfjord, Garborgheimen i Time på Jæren og mange andre steder. Været viste seg fra sin beste side, og vi fikk oppleve variert og storslått norsk natur på denne turen. Vi reiste òg til Danmark, der vi beundret male-riene på Skagenmuseet. Også dette kurset var interessant fagmessig, og vi hadde et aktivt studentliv. Men som en russisk student, og kurskamerat fra Bergen 2002 og Kristiansand 2003, sa: Øst eller Vest, Bergen er best!

Fleire og fleire lærer estisk

Når det gjeld estiskundervisning i Noreg, har det nokre gonger vore kurs i regi av Folkeuniversitetet. Dette samarbeidet går så langt tilbake som til 1992. Først ut var så vidt vi veit Tiitu Vilu som var lærar på eit 24 timars kurs på Ski med byrjing 23. januar. Berre nokre dagar seinare – 27. januar – sette Triinu Wiburg i gang, like eins med eit 24 timars kurs. Det var eit samarbeid mellom Folkeuniversitetet og Baltikumkomiteen i Trondheim

Som observante lesarar av Estlands-nytt har lagt merke til, har entusiastar i Bergen

dei siste åra lagt seg i selen for å få til kurs på Folkeuniversitetet der i byen. Førstebels har det ikkje vore mange nok deltakarar til at prosjektet har kunna realiserast. Læraren, Ûlle Vahtra Sohlberg, er likevel ikkje gjerandslaus. Ho er engasjert av kommunen i full stilling med 9 estiske elevar på 7 ulike skular som skal ha morsmålsundervisning. Dessutan gir ho fagundervisning på estisk. Det har aldri før vore så mange estiske barn i Bergen, fortel ho oppglødd.

Norsk-estisk forening sette i gang prosjektet som resulterte i at vi fekk ei lærebok i estisk for vaksne, norske elevar. Som ei oppfølging av dette har foreininga gått ut med tilbod om kurs som kan tilretteleggjast på ymse måtar for å passa dei som er interesserte i å læra estisk. Dette tilbodet er godt motteke rundt om i landet og jamvel utanfor landegrensene. Om ikkje anna, så finn lærar og elevar utveg til kontakt via Internett.

På Ålgård vart det utlyst kurs med lærar, frammøte til første timen 22. september. Det kom 15 interesserte i ulik alder og med ulik bakgrunn. Ganske mange er engasjerte hjelpearbeid i Estland og ønskte seg først og fremst nokre greie uttrykk slik at dei kunne helsa, takka osv. på estisk. Dei er knytta til gatebarnprosjektet som Solveig Bergsland har fått i gang og driv først og fremst med hjelp av baptistkyrkjelydar på Ålgård og andre stader. (tf)

Estiskkurs i Tartu

Av Birgit Pedersen

I sommer fikk jeg anledning til å delta på et kurs i estisk som Sverigeesternas förbund arrangerer hvert år, faktisk 2-3 ganger i året, på Tartu universitet. Selv valgte jeg å delta i august. Kursene blir ledet av professor Birute Klaas og hun har to andre lærere med seg på dette. Man kan velge om en vil delta 1 eller 2 uker. Undervisningen blir lagt på tre nivåer.

I min gruppe, som var for nybegynnere,

var vi syv personer. Vi representerte mange nasjonaliteter: Norge, Sverige, Finland, Danmark, Tyskland og Belgia. Vi var nok den mest internasjonale gruppa, og undervisningen foregikk på engelsk. Læreren vår snakket ikke svensk, men jeg syntes ikke det var noe problem. De andre lærerne snakket svensk/finsk.

Aldersmessig var det alt fra tenåringer til pensjonister, men vi hadde et fint fellesskap, også utenom kurstiden. Det var mange deltakere av estisk herkomst eller som hadde ektemake med røtter i Estland. Noen hadde gått mange kurs, flere ganger i året, og var utrolig flinke. Det var faktisk den 20. gangen kursene ble holdt!

Kursmaterieell inngikk i kursavgiften, men vi var også flere som kjøpte kursboka da den ikke var så dyr. Vi fikk utdelt hjemmeoppgaver og så ble disse gjennomgått neste dag. Vi fikk innføring i mange dagligdagse ord og vendinger, noe som var utrolig nyttig. Jeg syntes jeg fikk mye igjen for kurset og kan absolutt anbefale det til andre.

De som ønsket det kunne bo hos estiske vertsfamilier, noe som jeg valgte. Jeg trivdes veldig godt hos min familie, og vi fikk god kontakt. Om forholdene legger seg til rette kan det godt hende jeg deltar på kurs neste år!

Estisk – og pengene tilbake!

Prosjektet Interest, som er underlagt Phare-programmet i EU, har siden april 1999 støttet estiskopplæringen for ikke-estere. Den bakenforliggende hensikten er at ikke-estere skal tilegne seg de kunnskapene som er nødvendige for å få estisk statsborgerskap, og på den måten bli integrert i det estiske samfunnet. I henhold til Interest-prosjektet får deltakerne tilbakebetalt halvparten av kursutgiftene når de har avlagt nivåprøven i estisk. Hittil har over 7000 personer fått prosjektpenger på til sammen om lag sju millioner estiske kroner. (ay, juni 2003)

POSTKASSA

Gatebarn fra Tallinn

Trofaste lesere vil huske fra forrige nummer en oppfordring fra Wenche Lunde om støtte til et prosjekt som gikk ut på å ta imot en gruppe gatebarn fra Estland for en periode på to uker i august. Her gjengir vi deler av et brev fra Wenche Lunde der hun forteller om erfaringene.

Oslo i oktober
(...) At barna skulle få en opplevelse for livet var ikke uventet. Hva vi fikk tilført våre liv er vanskelig å beskrive. Det finns ting her i livet som ikke kan forklares, men kun kan erfares. Det å vinne et barns tillit

time for time, dag for dag. Når du fra den mest innesluttete og avvisende en dag får armene rundt halsen og ser inn i øyne som stråler av trygghet og nærhet – da har du fått en slik erfaring.

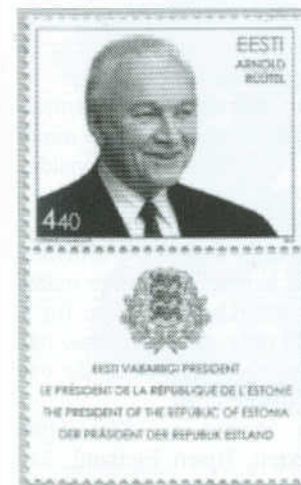
Nå er tiden for oppgjør av regnskap. Vi har ikke gått i underskudd, og overskuddet skal Mati Sinisaar få når han besøker oss 16. november. Det er mange skrapelodd som ikke er solgt, og de kan selges helt fram til 31. desember. Jeg sier til alle at det er en fin ekstra julegave til "oss som har alt". Legg ett lodd eller ti lodd som ekstragave i pakken. Da kan jo gleden bli stor hos en som vinner, og i tillegg har man vært med på å gi et barn mat.

Jeg skal også presentere fadderskapsbrosjyren for NEF, så får vi se om noen kan være interessert. Vi håper å kunne arrangere leir neste sommer også, for dette var verdifullt for mange.

Hilsen Wenche Lunde
e-post: gatebarna.lunde@mail.com

Filateli

Frimerkesamlarar har lite å gjera om dei spesialiserer seg på estiske presidentar. Då Arnold Rüütel fekk eige frimerke i vår, var han berre den tredje presidenten som blei vist slik ære, og ein viktig grunn til utgivinga, var 75-årsdagen hans 10. mai. Lennart Meri fekk frimerke til 70-årsdagen sin i 1999. I 1930-åra blei det gitt ut ein frimerkeserie til ære for Konstantin Päts (1874-1956).

Arnold Rüütel blei i mai feira på mange måtar. Folket er stort sett nøgd med presidenten sin. Han er som god vin og blir bare bedre med alderen, blei det påstått. Men det er grenser for alle ting, så Rüütel stiller nok ikkje opp i presidentvalet i 2006. Han ville eventuelt vore 83 år gammel ved utgangen av den andre perioden. (kb)

Lennart Meri og Arnold Rüütel i filatelistisk utgåve.

Finnås og Sangaste

Finnås prestegjeld på Bømlo i Hordaland vedtok hausten 1992 å finna ein vennskapskyrkjelyd i Estland. Korleis kontakten med Sangaste i Sør-Estland kom i gang og utvikla seg vidare, fortel Halldis Bjørkum om i Estlands-nytt nr. 3, 2001.

Det har fleire gonger vore bømblingar i Sangaste, og første helga i juli fekk Bømlo besøk av 50 estarar i alderen 6–65 år. Bussen frå Sangaste kom med ferja fredag kveld til Langevåg der det vart skipa velkomstmøte og gjestene vart plasserte hos vertskapsfamiliane. Nokre var også innlosjerte på Ungdomsheimen på Svortland.

Når ein har så mykje stein og knausar å visa fram, så trengst det eigentleg ikkje meir for å gjera estarar lykkelege. Det var likevel lagt opp eit tett program dei neste dagane – tur på Siggjo, besøk i Wichmannsmia, grillkveld på Hiskjo, søndagsgudsteneste i Moster kyrkje, kyrkjekaffi i Moster Amfi osv. Somme fekk vera med ut og prøva fiskelykka i dei nære farvatna. Estlandskomiteen med Håkon Staveland i

Songarar frå kyrkjekoret i Sangaste gledde ei fullsett Moster kyrkje med vakker song.

(foto: Halldis Bjørkum)

spissen hadde gjort grundige førebuingar og vart dessutan hjelpete av været. Vinden viste styrke laurdagen, men heile helga var det opphaldsvêr og solskin. (tf)

Ungdom fra Stavanger i Sillamäe

Estlands-nytt har mottatt en pressemelding fra Bjørn Egeland som opplyser at tre ungdommer fra Stavanger 9. oktober vendte hjem fra et opphold i Estland. De var der for å besøke en vennskapsmenighet i kystbyen Sillamäe. Det er tre aktive tenåringer fra ungdomsgruppa i baptistmenigheten, Fredrik Krunenes (16), Therese Åreskjold (15) og Yasmira Punto (16) som var på reise sammen med 6 andre fra menigheten.

Baptistene fra Stavanger ønsker med vennskapskontakten å vise solidaritet med trossøken i et annet land. Vi ønsker å rekke ut en hjelpende hånd til noen som opplever hverdagen vanskeligere enn oss. De er estiske venner som har ambisjoner, men ikke alltid midlene som skal til.

Blant annet er det i Stavanger samlet inn varme klær og sko til små og store. Lokale bedrifter bidro positivt med pølser og brød slik at det ble holdt pølsefest for over hundre mennesker. Det ble også gitt gaver for overrekkeelse til menigheten i Sillamäe.

Ungdommene fra Stavanger fikk en unik mulighet til å møte russisk ungdom i Estland. Gjennom denne kontakten håper vi at vi får være med å oppmuntre og styrke det lokale arbeidet blant barn og unge. Vi vil så langt vi kan bidra med økonomiske og materielle midler, og sist men ikke minst vise kristentroen i praksis og ha gjensidig nytte og glede av dette besøket.

Sillamäe er en kystby nordøst i Estland, en industriby med russisk majoritet. Russerne i Estland har det på mange måter vanskelig. Staten har ikke gjort mye for å legge forholdene til rette, og de statsløse har det verst. Baptistmenigheten i Sillamäe har 90 % russere som medlemmer.

Prosjektet er støttet av Stavanger kommune. Kontakten, Bjørn Egeland, har tlf. 90 12 77 28 og e-post bjorn@egeland.no

Kari Moen:

HUSFLID

Liksom i førre nummer er spalta blitt til i samarbeid med Tiina Saar. Ho er lærar, og om sumaren driv ho husflidsutsal på ferjekaia på øya Muhu. Ho er flink til å brodere dei fine Muhu-blomane, og har god kjennskap til tradisjonshandverket der.

Husflid på Muhu

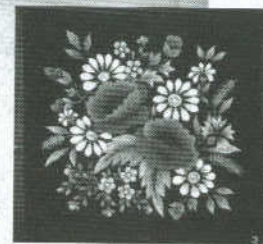
Husflidstradisjonane på Muhu går tilbake til ei fjern fortid. I Estland er kvinnene på Muhu kjende for dei strikka sokkane og vottane og like eins for vevinga si. Det mest særprega for øya er nok likevel prydsauken, og det fargeriket broderiet har naturleg nok fått namnet muhubroderi (Muhu-tikand). Når vi i våre dagar snakkar om dette broderiet,

tenkjer vi på blomster i klare fargar, vanlegvis på svart botn. Til små broderi blir det nytta brodergarn, til større ting ullgarn. Blomane i broderimønstera på Muhu stammar frå naturen på øya, eller det er slike som folk der ute dyrkar i hagane sine. Vanlegvis er det i kvart mønster valmuar eller roser, kornblomster, prestekragar, markjordbær osv.

Kvinnene på Muhu har fått mange lovord for farge- og venleikssansen sin som er førd vidare frå ættled til ættled. Endå on dagens raske tempo gjev også kvinnene på Muhu stadig mindre tid til handarbeid, så er det likevel slike som fører handarbeidstradisjonen vidare. Muhu husflidlag heiter "Oad ja Eed". Dette er muhuformer av gamle namn, ein kunne seie at det var som å kalle eit norsk lag for "Ola og Kari", eller liknande. Husflidslaget arrangerer kurs i prydsaum for å halde oppe tradisjonen, for det ville vere synd om broderingskunsta skulle bli borte frå øya. Gamle og erfarne meistarar har vennleg vore villige til å dele kunnskapen sin med dei yngre. —> 38

Muhu har hatt, og har framleis, mange framifrå husflidsfolk. Dei særprega broderimønstera kan ein sjå som eit symbol for øya.

Jaan Kross (f. 1920) er en historisk forfatter av europeisk format. Han har trukket mange store estere fram i folkets bevissthet. Noen av dem også i nordmenns bevissthet. Men forfatterens hovedverk om Balthasar Russow (1536–1600) har vi enda ikke fått på norsk. Det kom derimot ut på finsk i år. Her ser vi Kross i Helsingfors, i ferd med å signere den ferske oversettelsen. Når vi ser tykkelsen på boka, forstår vi at norske forlag har tatt seg tid til ettertanke. (foto: tf)

frå side 37

Vakre husflidsarbeid kan ein beundre på utstillingar på Muhu Muuseum i tettstaden Koguva. Det er også tenkt på dei tilreisande slik at broderi og annan husflid er å få kjøpt i husflidsbutikken i hamna i Kuivastu.

Opphavleg var det sjølv sagt at prydsau- men høyrde til på folkedraktene frå Muhu, han pryder nedre kanten på kvinnestakken, skorne og hetta. Dei fargeglade blomster- broderia har opp gjennom tidene vore nytta på svært ulike ting. Eit stort arbeid var det å lage prydsaum til sledeteppa. Då vart det straks kalla muhuteppe. For øvde folk tek det om lag ein månad å få ferdig eit slikt teppe. Kvar utøvar har sitt eige handlag og eigne mønster, derfor er då òg kvart teppe einestående og ber preg av den som har laga det. Det blir lagt inn både flid og sjelevarme i stinga.

I våre dagar blir muhubroderia framleis nytta på stolsete, veggteppe, broderte puter, vottar, sokkar og andre kledeplagg. Til den eldre folkedrakta på Muhu høyrde den

kjende jakka, *nipiga vatt*, som var dekorert med geometriske krosstingmønster på begge sider. Denne vart sidan skifta ut og i staden kom jakka med blomstret muhubroderi. Ein ser at denne jakka no blir nytta som finjakke, uavhengig av bunaden, og det er ein sikker blikkfangar. Også broderte skor, *pätte*, blir no bestilte ikkje berre til folkedrakter, men også som gåver, og då gjerne til bruk som innandørs fotbunad.

Blant dei mest kjende husflidsmeistrane på Muhu kan ein nemne Emilia Valk (1920–1994). Ho var uvanleg gåverik, hadde stor viljestyrke og var svært uthaldande. Arbeid av henne har vore viste på separatutstillingar på Muhu og i Tallinn. Ho har delt kunnskapane med husflidslærarar og andre interesserte. Når ein snakkar med folk på Muhu om husflid, er alltid Emilia Valk den første dei nemner. Rein Maran har laga ein film om henne som heiter *Rukkilill* (kornblomsten). Då kameramannen såg preste- kragane ho hadde sauma, tykte han dei var så naturlege at det var reint som dei anga.

Ingrid Heinmaa:

ESTISK MAT

Mange estiske oppskrifter har melkeproduktet kvarg som en sentral komponent. Disse oppskriftene har vært et problem for oss bak matspalten. Kvar er så typisk i estisk matlaging, og samtidig er det et produkt som ikke har vært å få i Norge. Raido Rikanson, norskstudent ved universitetet i Tartu, skrev til oss i sommer at han hadde snakket med farmora om dette norske problemet, og da fikk han veiledning i hvordan en lager kvarg selv. En tar rett og slett kulturmilk eller annen surmelk og lar den renne av gjennom et kaffefilter. Den massen som blir igjen i filteret, er kvarg. Det gjelder bare å ha tålmodighet og la melka stå lenge nok, f.eks. natta over. Vi har hørt at noe liknende ble gjort i Norge for lenge siden. Da hengte de melka opp i et tøy- stykke, og den ble kalt "opphengt melk".

Mens vi har strevd med dette, har imidlertid Tine merier kommet på markedet med et produkt som de kaller Kesam. Det er rett og slett kvarg, og den er nå å få i to

varianter med forskjellig fettprosent. Av disse vil den magreste, med 1 % fett, være den som nærmest svarer til estisk kvarg.

Kvargdessert

(for 4–6 personer)

5–6 dl mager kvarg

2,5 dl kremfløte

1 ss sukker

1 ts vaniljesukker

syltetøy, hermetisk frukt o.l. etter smak

Stivpisk fløten med sukker og vaniljesukker. Tilsett kvargen.

Det er vanlig å røre inn bær eller syltetøy eller frukt. Vi har ikke angitt nøyaktig mengde fordi det kommer an på hvor kraftig smak det er på ingrediensene, så det får en bare smake seg til selv. En kan også servere krem og bær / frukt atskilt og la hver og én lage sin egen kombinasjon. Her passer mange typer bær og frukt. Vi anbefaler blant annet blåbær, tyttebær, jordbær, rips, solbær, stikkelsbær, plommer, ananas og fersken. En bærsort som ikke gjør seg til kvarg, er molte, den blir altfor mild sammen med den syrlige kvargen.

Dersom personene er småspiste, kan desserten rekke til mange, men erfaring viser at det gjerne går med store mengder. Det er jo få desserter som i en slik grad forener det sunne og det velsmakende. ■

fra side 28

Andre fantasirike personar har utvikla teoriar om forsikringssvindel. Ein versjon fortel at det var ei stor narkotikumlast ombord, men då det spurdest at svensk politi hadde fått nyss om dette, sprengde gangsterane heile skipet for å slette spora. Rett som det er, har einkvan sett kapteinen, Avo Piht. Namnet hans var mellom dei som først stod på lista over overlevande, men sidan blei strokne derifrå.

Drygt ni år etter Estonia-ulykka hadde filmen Baltic Storm i oktober premiere i

Berlin. Dette er ikkje dokumentet om ein katastrofe. Det er ein politisk spenningsfilm. Hovudpersonane i filmen er ein tysk journalist og ein svensk advokat som granskar forholda bak ulykka. Dei finn ut at skipet hadde ei våpenlast frå Russland som er på veg til USA. Fjernsynsreporteren Jutta Rabe har tidlegare laga 14 dokumentarfilmar om Estonia, og ho er med i dette prosjektet også. Vi for vår del stiller oss spørsmålet: Er ni år nok til at vi kan forhalde oss til 852 døde menneske som ingrediensar i ei spenningssoqe? (kb)

IDRETT

Estiske proffar i Norge

Det estiske fotballandslaget klatrar sakte, men sikkert oppover på tabellane. Stadig fleire estiske fotballspelarar får nyttig praksis i toppklubbar ute i Europa. Vålerenga i Oslo har sikra seg **Raio Piiroja** (23) som i heimlandet vart utpekt til Estlands beste fotballspelar i 2002. Bortsett frå denne titelen var fjoråret ei vanskeleg tid for Raio. Det nybygde huset brann ned natta før han skulle flytta inn, og bilen blei ramponert av russiske fotballfans. Så då var det like greitt å dra til nye beitemarker i vikingland. Han ser for seg at han er profesjonell fotballspelar i 5-6 år, og på den tida gjeld det å leggja seg opp så mykje pengar at det rekk for ei stund.

Raio har med seg sambuaren Marje (23). Dei har halde saman i åtte år. Som mange andre barnløse par, har dei teke eit dyr til familiemedlem. Den to år gamle setteren Dominic fekk ikkje innreiseløyve til Noreg – naturleg nok for nordmenn ettersom Estland er sterkt plaga av rabies. Men estarane tykkjer at dei er offer for idiotisk norsk byråkrati. Marje pendlar mellom Raio i Noreg og Dominic i Estland. Til eit estisk vekeblad fortalde dei at sommaren 2003 ville dei smugla Dominic over grensa og feriera alle tre saman i Nord-Noreg der Raio har planlagt å driva sportsfiske. Fisker kastar han ut i elva igjen, for han er først og fremst kjøtetar sjølv, og det er nesten det andre store problemet i Noreg: Kjøtet er rådyrt, og etterpå smakar det ikkje eingong skikkeleg kjøt. Nei, livet er ikkje lett for fotballspelarar heller! (*olm, Kroonika 10.6.2003*)

Norske proffer i Estland

Estlands-nytt meldte i nr. 3, 2002 at fotballaget Flora i Tallinn hadde flere norske proffspillere. **Tor Henning Hamre** (24) kom dit fra Mandalskameratene og trives så bra at han planlegger å studere i Estland. Han har tidligere tatt økonomi og administrasjon ved Høgskolen i Agder og vil gjerne fortsette i samme retning. Dette meldte Dagbladet i juli under overskrifta "Den ukjente toppscorereren". Hamre hadde til da skåret 14 mål på 12 kamper i årets estiske toppserie. (*ay 13.7.2003*)

Tikjempere

Estlands-nytt nr. 2, 2002 fortalte om den lovende tikjemperen **Kristjan Rahnu** som bare 22 år gammel hadde prestert poengsummen 8081. Han er ikke blitt dårligere siden. Under konkurransene i Tartu 19.-20. juli oppnådde han 8203 poeng og kvalifiserte seg dermed både til VM i Paris i august i år og til olympiaden i Aten 2004.

Bare et par dager tidligere hadde junioren **Indrek Turi** tatt sølvmedaljen i EM for juniorer. Poengsummen hans var 7864. Særlig resultatene i høyde (206), stav (500) og spyd (60.59) viste kvalitet.

Selv uten disse to på plass var det estiske laget sterkt nok til å løfte de estiske tikjemperne opp fra førstedivisjon til super-serien i friidrettens europakupp.

Og i OL i Aten neste år stiller Estland med fullt tremannslag. For mens det ble VM-fiasko i Paris, tok Indrek Turi sølv i universiaden i Sør-Korea, og det med en poengsum (8122) som kvalifiserer til OL-deltaking.

En myrdet syklist

Bare en eneste ester har hittil fullført Tour de France; det var i 1997. Samme mann finner vi også bak Estlands største prestasjon i olympisk landeveisritt – femteplass i Barcelona 1992. Han het **Lauri Aus** og var bare 32 år gammel da han på en treningstur i Tartu-området i juli i år ble

drept av en fyllekjører med 2,4 promille.

Folket var sjokkert og pressen brukte sterke ord. Estland fikk en tiltrengt oppmerksomhet om den så utbredte kombinasjonen av alkohol og kjøring.

VM i friidrett

Til VM i Paris sendte Estland sju idrettsutøvere – tikjemperne Erki Nool og Kristjan Rahnu, sjukjemperen Larissa Netšeporuk, diskoskasterne Aleksander Tammert og Gerd Kanter, spydkasteren Andrus Värnik og maratonløperen Jane Salumäe.

Størst forhåpninger var det i forveien til olympisk mester Erki Nool, men han har vært plaget av sjukdom og skader og burde holdt seg hjemme. Ingen av de to estiske tikjemperne fullførte konkurransen.

Lyspunktet ble Andrus Värnik (25) som bare noen dager før VM satte estisk rekord i spyd med sterke 87,83 m. Det var femte beste resultat i verden i år. Värnik viste ingen respekt for erfarne konkurrenter og tok VM-sølv med 85,17 m, bare 27 cm etter den russiske verdensmesteren Sergeij Makarov. Dette ble Estlands eneste medalje fra mesterskapet, men en sølvmedalje var saktens nok til at nordiske naboer i Norge, Danmark og Finland misunte den lille nasjonen suksessen. Begynner vi å regne poeng, skåret esterne 11 ganger så mange som nordmenenne klarte. Både Larissa Netšeporuk og Aleksander Tammert kom på sjuendeplass i øvelser der vi var uten

Andrus Värnik

(foto: EPL)

representasjon. Men norske Stine Larsen kom i det minste inn godt foran Jane Salumäe. De to plasserte seg som henholdsvis nummer 17 og 47 i maratonløpet.

VM i judo

Indrek Pertelson tok sølv og **Aleksej Budolin** bronse i judo-VM i Osaka, Japan i september.

Rallyseier

Rallykjører **Markko Martin**, som kjører for Ford, tok sin første delseier i Hellas de første dagene i juni. På de neste plassene fulgte finnen Harri Rovanperä (Peugeot) og nordmannen Petter Solberg (Subaru). Seieren fikk nesten esterne til å gå av skafet. Det var historiens hittil største triumf i motorsport for en ester. Da så turen kom til Jyväskylä Rally i juli, ble Finland direkte invadert av estiske rallyentusiaster. Selveste statsministeren, Juhan Parts, krysset

Markko Martin
(foto: EPL)

Finskevik i helikopter for å stille fremst blant gratulantene da Martin tok sin andre delseier. For estere flest var Martins seier i Jyväskylä enormt viktig, særlig fordi finnene ble slått på hjemmebane. Mange estere er plaget av lillebror-komplekser, men enda flere finner dras med storebrormentalitet i forholdet til de sørlige stammefrendene.

Formula-1

Mens Markko Martin gjør det skarpt som rallykjører, seiler nittenåringen **Marko Asmer** opp som formulakjører. Han tok i et formularatt for første gang i mai, og allerede fire måneder seinere var han ansatt som testkjører i Williams-stallen.

Kort sagt

I mai nådde Alar Sikk (38) som den første estaren toppen av Mount Everest. Han vart feira i heimlandet som ein nasjonalhelt. Du kan ha treft han på arbeidsplassen som bartender på Tallink-båten Meloodia.

Samanlikna med året før vart det i 2002 fødd 354 fleire barn i Estland. Av 13 074 fjorårsbarn var 6654 gutar og 6420 jenter. Av 152 tvillingpar var det 61 gutepar, 52 jentepar og 59 blanda.

Det vart i fjor inngått 5862 ekteskap i Estland, som var 219 fleire enn året før. Talet på skilsmisser var 3100, som igjen var 90 færre enn i 2001.

Estarane er ikkje særleg interesserte i golf. Den einaste golfbana i landet ligg i Niitvälja, snaue fire mil vest for Tallinn. Dei fleste spelarane på denne bana kjem frå Finland.

Estiske lønsmottakarar fekk i 2002 gjennomsnittleg 6144 eek (dvs. ca. 3000 nok) i månaden. Dette varierte mellom 7553 eek i gjennomsnitt for Tallinn og 4193 eek for fylket Põlva i Sørøst-Estland.

Ein lønnsavtale inngått i juni fastsette ei minimumstimelønn på 50 eek for dokterar, 25 eek for sjukepleiarar, og 16 eek for anna helsesepersonale.

Estisk har utruleg mange ord på K. Slike ord fyller aleine det andre bandet av ei ny estisk-engelsk ordbok. I første bandet finn vi ord på A–J, dvs. dei ti første bokstavane i alfabetet.

Talet på førsteklasingar har i Estland gått ned kvart år sidan 1995 då talet var 22 905. I seinare tid har nedgangen vore ca. 500 per år. I 2003 begynte 12 874 barn på skulen.

Vana-Kariste skule i Viljandimaa vart opna i 1932 med hundre elevar. I år var det berre seks førsteklasingar.

Det vart i september gjennomført ei storstilt mineleiting i estiske farvatn. Det doble målet var å reinsa Austersjøen for miner frå andre verdskrigen og trenar samarbeid på natonivå.

Ved inngangen til september var 40 000 personar registrerte som arbeidslause i Estland. Det vil seia 4,9 % av dei arbeidsdyktige. Om lag 17 500 av dei ledige fekk ei eller anna form for støtte.

Estisk medlemskap vil gi arbeid til 140 estiske tolkar og omsetjarar i dei ulike EU-organa. Dei fleste trengst i tilknytning til kommisjonen der det no er om lag 100 for kvart språk.

Då Estland sa ja til EU, var nesten 60 000 sider med EU-lover og direktiv sette om til estisk. Framleis var det igjen 20 000 sider.

Tallinn by vil krevja at alle innbyggjarane står i manntalet. Ein reknar med at det i hovudstaden bur ca. 20 000 uregistrerte personar.

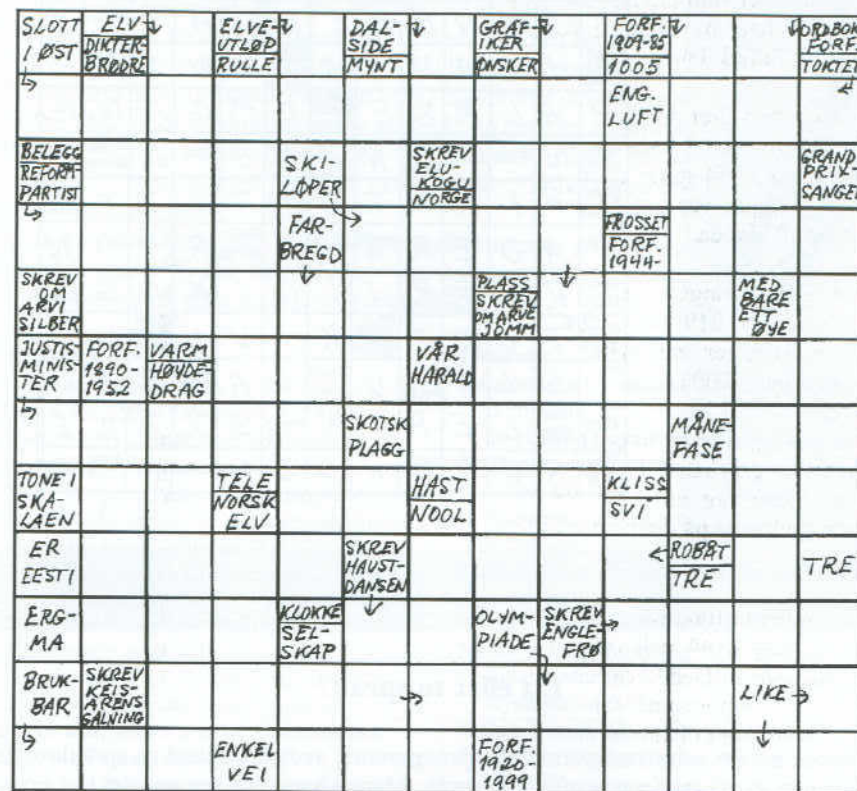
Bystyret i Pärnu vedtok i oktober å forby butikkane i byen å selja alkohol om natta.

Estiske statstenestemenn har den leie vanen å løyva seg sjølv ei trettande eller jamvel fjortande månadslønn ved juletider. I fjor tok dei seg til rette for nesten ein milliard eek.

Tidlegare miljøminister Vootele Hansen fekk bot fordi han fyllesov på gata i Tallinn. Blodprøven viste 2,42 promille, men storleiken på bota veit vi ikkje.

Kryssord

Av Laurits Killingbergtrø

Løsning i neste nummer.

For 100 år sidan

- Det keisarlege universitetet i Tartu vart gjenopna 3. januar 1903 (etter den gamle kalenderen 21.12.1902).
- Vesle Olga vart fødd 29. april 1903 – ho som sidan vart kjend som den revolusjonære Olga Lauristin. Ho sat 14 år i fengsel i Estlands første sjølvstendetid. Mannen hennar, Johannes Lauristin, var aktivt medverkande då kommunistane tok makta 1941. Olga lever framleis og er framleis kommunist. Men dei to barna hennar, Marju Lauristin og Jaak Allik, vart sentrale personar i estisk politikk og samfunnsliv i den nye sjølvstendeperioden. Somme eple fell altså eit stykke frå stammen. Og Marju – som kunne ha kalla seg noko anna, f.eks. ved å ta etternamnet til ektemannen – har vist oss at det ikkje er namnet det kjem an på.

Løsning kryssord (3-4, 2003)

PARTI LEDER	J	SUMMI- LIST	SÅ GODT!	L I K	RAKUS- ØSTER- BERNER	L	OVER- SETTER	FORF. 1914-69 GRIS	S O	JANEVNT FORF. 1904-76	S
HØNDE DRAG GODS	T	U	N	N	E	K	E	E	L	A	M
P	A	L	M	S	E	R	UNDE SPRÅK MANN	O	M	G	A
KLOS- TER	N	STREK ORDNE	PLAGE FA BELEG	N	A	G	E	N	O	L	E
PARTI LEDER	P	I	R	I	T	A	HEL MAVING NAVN	T	E	T	T
FORF. 1962	P	A	D	E	R	S	MER- TE	V	E	R	= FN
HØVED- STAD	T	O	D	E	K	I	V	I	K	JEM- SUNBAL KETT	L
KVIST	O	S	L	O	S	V	TONS SLAG	L	A	R	E
FORF. 1924- 1999	L	E	P	I	K	P	INTE	S	T	A	S
	G	R	E	N	F	ORF. 1924- 1992	K	O	L	K	MANN K

Ett eller to språk?

Allerede litt før selvstendigheten ble gjenopprettet, vedtok Estland en språkløp. Ifølge loven er estisk nasjonens offisielle språk. Mange har spurt seg om det blir noen forandring i dette når EU-medlemskap er en realitet. Blant annet tar et velment norsk prosjekt sikte på å integrere Estlands russere som russisktalende i samfunnet. Sverige, Finland og England er her våre partnere. Både de nevnte og andre land samt enkeltpersoner er så pågående i sin iver etter å gjøre russisk til offisielt språk i Estland at vi som estlandsvenner må tenke alvorlig på hvordan vi skal kunne forsvare esternes soleklare rettigheter.

Det eksisterer en traktat om regionale språk og minoritetsspråk i Europa. Det er imidlertid Europarådet og ikke EU som står bak denne. Ingen av de tre baltiske land har til denne tid ratifisert dokumentet. Ser en på intensjonene, skulle det være en utstrakt hånd bl.a. til russerne på vestkysten av Peipsisjøen. Deres forfedre innvandret for flere hundre år siden, og disse blir dermed definert som en historisk minoritet. Men russerne i nordøst, f.eks. i Narva, som kom inn under den lange sovjetokkupasjonen, faller utenfor. Til sammenlikning kan vi nevne at traktaten tar hensyn til danskene i Nord-Tyskland, mens den tallrike tyrkiske minoriteten i Tyskland faller utenfor. Sistnevnte har ingen historiske røtter på tysk område. Tilsvarende har samene ifølge traktaten språklige rettigheter i Norge, mens vietnamesere, pakistanere og de mange andre nye etniske minoritetene ikke har det. (av)

Adresser og telefonnummer

Frå 1.11.2003 har estiske fasttelefonar sjuisifra nummer og mobiltelefonar åttisifra. Frå utlandet vil forandringane ha lite å seie. Om ein ringjer frå Noreg og nyttar det vanlege telefonnettet, skal ein først taste 00 372. Så legg ein til retningsnummer, f.eks. 6 til Tallinn og 7 til Tartu, og til slutt abonnent. Eit Tartu-nummer vil sjå ut omtrent slik: 00 372 712 3456.

Når ein ringjer rikstelefon innanfor Estland, skal ein først taste 0, f.eks. til Tartu: 0712 3456. Den innleiande nullen her vil falle bort etter ein overgangsperiode.

Frå Estland til Noreg tastar ein først 00 47 og deretter det norske abonnentnummeret med åtte siffer. Med mobiltelefon startar ein med +47 og deretter abonnentnummeret.

Ringjer ein med norsk mobiltelefon til nummer i Estland, tek ein først prefikset +372. Ringjer ein til ein estisk mobiltelefon, skal ein taste +372 50 eller +372 55 eller +372 56 og så abonnentnummeret.

Korrekt måte å gruppere eit estisk fasttelefonnummer på er 3+4, dvs. 449 9123, mobilnummer går som 4+4, dvs. 5656 5666.

Estlands-nytt tek ikkje ansvar for eventuelle feil.

I Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond), Harju 6, EE 15054 Tallinn, tlf. 627 1000, faks 627 1001, e-post: emb.tallinn@mfa.no. Ambassadør: Per Kristian Pedersen.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Lai 29, EE 10133 Tallinn, tlf. 627 3100, faks 627 3110, e-post: info@nmr.ee, nettstad: www.nmr.ee.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Raekoja plats 8, EE 51004 Tartu, tlf. 742 3625, faks 744 1241, e-post: madis@nmr.ee.

Eesti instituut, Suur-Karja 14, Postkast 3469, EE 10140 Tallinn, tlf. 631 4355, faks 631 4356, e-post: einst@einst.ee.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk foreining), leiar Eha Vain. Adresse, telefonnummer, faks og e-post som for Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tallinn.

Tartu Norra Selts (Norsklaget i Tartu), lagsleiar: Meelis Joost, mob.tlf. +372 50 14164, adresse som for Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tartu, e-post til laget: norraselts@hotmail.ee, og direkte til leiaren: melis@hotmail.ee.

I Noreg:

Republikken Estlands ambassade, Parkv. 51, 0256 Oslo, tlf. 22 54 00 70, residens: Oscarsg. 26 B, 0244 Oslo. Ambassadør: Peep Jahilo.

Estlands æreskonsul i Bergen, Tor Øystein Enge, tlf. 55 21 54 00, Fortunen 1, Pb. 1124 Sentrum, 5809 Bergen, e-post: enge@stieglers.no.

Estlands æreskonsul i Trondheim, Trond Bernhard Brekke, tlf. 73 80 21 50, Schultzgata 1, 7013 Trondheim.

Norsk-estisk forening (Norra-Eesti Ühing). Leiar: Martin Killi, sjå elles adresser til styret på siste side.

Estlands-nytt, adr. redaksjonen, sjå side 2.

Eesti Selts Norras (Estisk Selskap i Norge) ser ut til å bli nærmare knytta til Norsk-estisk forening, vi ventar avklaring med det første. E-post: eesti.selts@oslo.online.no.

Estlandsforeningen i Midt-Norge. Leiar: Ann-Elin Slettahjell, Åstun, 7070 Bosberg, tlf.: 73 95 01 25, e-post: aesletta@hotmail.com.

Estlandsforeningen i Rogaland, nedlagd, medlemmene oppmoda om å støtte Norsk-estisk forening.

Foreningen Norden, Harbitzalleen 24, 0275 Oslo, tlf. 22 51 67 60.

Norsk-estisk forening på nettet: <http://www.partapuoli.com/Eesti/>
Ajourføring blir utført av Kari Helene Partapuoli
som har adresse: parta@post.tele.dk

Send e-postadressen din til Kari Helene Partapuoli, så får du rask medlemsinformasjon.

Våt, men hyggelig sankthans

Norsk-estisk forening hadde invitert til sankthansfeiring i Harbitzalleen 24 på Skøyen i Oslo 23. juni. Nestleder Else-Jannike Kuum rapporterte etterpå:

Arrangementet i går gikk fint. Vi hadde ca. 50 besøkende tross sommernes dårligste vær så langt. Det bøtta ned. Vi stod utenfor trappa og grilla pølser under en stor parasoll, Per Morten (Løchsen), Martin (Killi) og jeg bytta på det. Reet (Busk) med en venninne ordnet med det meste inne. Gjestene satt inne og spiste. Kersti Ala-Murr sang nydelig for oss og fikk oss med på allsang. Vi hadde opptrykket program med melodier.

Det var mange estere der for første gang – bygningsarbeidere som jobber i Oslo-området, tror jeg. Alle sang med. Vi hadde en altfor lav inngangsbillett i forhold til utgiftene, men vi holdt en liten utlodning som dro noen penger i kassa. Vi får se på det som PR-framstøt til allmenn hygge, og kanskje noen får lyst til å melde seg inn i foreningen etter dette.

Vellykket bibliotekkveld i Trøgstad

Formålsparagrafen i vedtektene til Norsk-estisk forening legger vekt på spredningen av kunnskap om kultur og samfunnsforhold. Dette legger styret stor vekt på.

Sammen med biblioteket i Trøgstad arrangerte Norsk-estisk forening 13. oktober en estisk kveld. Ideen kommer opprinnelig fra styremedlem Siri Berg. Oppslutningen var god med over 40 frammøtte. Både kultursjefen, Leif Sæther, og de ansatte på biblioteket var imponert.

Det hele åpnet med fløytespill av Kaur Grønlien. Han har estisk mor som arbeider ved biblioteket. Martin Killi, leder i Norsk-estisk forening, innledet og gav faktainformasjon om Estland på lysark og infomerte om foreningen og dens arbeid. Deretter talte styremedlem og tidligere ambassadør til Estland, Kai Olaf Lie. Han fortalte fengslende om estisk historie helt fra vikingtid og hansatid og oppover. Esterne har gjennom århundrer under forskjellige herrefolk demonstrert en imponerende overlevelsessevne.

Så fulgte kaffepause med kringle. Nestleder Else-Jannike Kuum presenterte Estlands-nytt og delte ut prøvenummer til de som ikke var medlemmer. Trøgstads egen store sønn, aktivisten Erik Larsen, viste deretter film fra de populære turene han har arrangert til Estland. Noen av de frammøtte opplevde å kjenne igjen seg selv på skjermen.

Etter dette dukket det opp en sympatisk dame som fortalte at hun hadde vært sammen med ungdommer fra Trøgstad på sangfestivalen i Estland. Hun var rørt over oppholdet og hadde nesten tårer i øynene da hun fortalte. Etterpå forstod vi at det var Ellen Løchen Børresen, ordføreren i Trøgstad. Kultursjefen hadde også besøkt Estland og hadde like ens mye godt å si om landet.

Vi hjalp til å rydde, og jeg var hjemme i Oslo 23.45. Dette var en meget vellykket kveld som inspirerer til gjentakelse på andre bibliotek! (Else-Jannike Kuum 15.10.03)

Novembermøte

Hold av kvelden torsdag 27. november!

Norsk-estisk forening lover møte for medlemmer og estlandsvenner klokka 19.00 i Foreningen Nordens lokaler, Harbitzalleen 24, Oslo (Jar-trikken til Abbediengen). Vi lover interessant program og hyggelig samvær. Enkel bevertning.

Lyst til å synge i estisk kor?

Vi ønsker å danne et estisk kor i Oslo for å komme sammen og synge estiske sanger. Tilbudet er åpent for alle kvinner, menn, barn og ikke minst for norske estlandsvenner som vil synge på estisk! Øvelsene er tenkt å finne sted annenhver søndag, helst sentralt i Oslo. Målet er å kunne opptre på sankthansfesten, nasjonaldagsfeiringen o.l. Den estiske musikkpedagogen Kersti Kelder har sagt ja til å være korets dirigent. Foreløpig mangler vi et øvingslokale med piano alle tips og ideer mottas med takk! Samtidig vil vi gjerne få vite om du spiller et instrument.

Mer informasjon får du hos Kersti Kelder, e-post: kerke@online.no
telefon: 63 87 22 37 / mobil: 95 04 21 55

Üleskutse lauluhuvilistele!

On tekkinud mõte asutada eesti koor Oslos, et aeg-ajalt kohtuda ja laulda eestikeelseid laule. Koor oleks avatud kõigile lauluhuvilistele: naistele, meestele, lastele kui ka norralastest Eestisõpradele. Kooriproovid võiksid toimuda igal teisel pühapäeval Oslos, ja esinemiskohtadeks olla jaaniõhtud, vabariigi aastapäeva tähistamised jne. Koori dirigendiks on lubanud hakata muusikapedagoog Kersti Kelder.

Esialgu puudub veel harjutuskoht klaveriga nii et kui kellelgi on ideid, andke nendest teada! Samuti tahaksime teada, kas valdate ka mõnd instrumenti.

Informatsiooni annab Kersti Kelder, e-mail: kerke@online.no
telefon: 63 87 22 37 / mobil: 95 04 21 55

KOHVIKUÕHTU

Iga kuu esimesel kolmapäeval kell 18.00 on Eesti Seltsi kohvikuõhtu baaris The Beat Bar, Øvre Slottsgate 20, Oslo.
e-mail: eesti.selts@oslo.online.no

Estlands Oslo-regering

Av Enno Penno, t.f. statsminister 1990–1992 i Republiken Estlands regering i exil.

De flesta känner till att Norge hade en regering i Storbritannien under andra världskriget. Mindre känt är att Estland hade en regering i exil med medlemmar i flera västländer under betydligt längre tid.

Ockupationerna

För Estlands del började andra världskriget med Molotov-Ribbentroppakten som gav Sovjet fria händer att påtvinga Estland och de två andra Baltiska staterna en pakt som tillät att sovjettrupper installerades i flott- och flygbaser på Estlands territorium. Därefter var landet i praktiken försvarslöst och kunde endast med bitterhet se på när baserna under Vinterkriget användes mot broderfolket finnarna. Andra världskriget slutade för vår del inte förrän 1994 då de sista ryska trupperna lämnade Estland.

När Polen var delat mellan Stalin och Hitler kunde den senare koncentrera sig i väster, ockupera Danmark och Norge och anfälla Holland, Belgien och Frankrike. Samtidigt som Paris föll och var i fokus för världens uppmärksamhet ryckte Sovjets trupper in och besatte hela Estland den 17 juni 1940.

Efter en kort tid ordnades "val" till andra kammaren i Estlands parlament, Riigivolikogu, där andra kandidater än kommunister ströks från valsedlarna med ett dekret, och som vördsamt anhöll att bli upptagen som delrepublik i Sovjetunionen.

Landet sovjetiserades snabbt, borgerliga och socialdemokratiska politiker arresterades i likhet med medlemmar i hemvärdet och liknande organisationer.

→ 22

Heinrich Mark (f. 1911) statsminister i eksilregeringen 1990–92.

Norsk-estisk forening (Norra-eesti ühing)

Nettsted: <http://www.partapuoli.com/Eesti/>

Leder: **Martin Killi**, Gamleveien 27 a, 1406 Ski, tlf. 64 87 01 13.

Henvendelser om medlemskap til: **Siri Berg**,

Lerdalsgate 22 b, 2010 Lillestrøm, tlf. 63 89 98 31.

Kasserer: Svein Hagelund, Dalsåsen 102, 1285 Oslo.

NEF postgirokonto 0540 084 5486